

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Zuzana Leibnerová

Komparace přístupu administrativy George W. Bushe a Baracka H. Obamy ke Kubě

Bakalářská práce

Vedoucí práce Mgr. Ivana Častulíková

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2. 5. 2017

.....

Zuzana Leibnerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Ivaně Častulíkové za trpělivost a připomínky k mé práci, své rodině, zejména své matce Jaroslavě a kolegyni Pavlíně Rodrové za podporu během psaní a Nelle Šujanové za pomoc s korekturou.

Obsah

Úvod	5
1. Teoretická část	8
1.1 Realismus.....	8
1.2 Neorealismus	10
1.3 Liberalismus	13
1.4 Neoliberalismus	15
1.5 Sociální konstruktivismus	19
2. Historie americko-kubánských vztahů v letech 1950-2001	23
3. Americká politika vůči Kubě	32
3.1 Přístup americké politiky ke Kubě během Bushovy administrativy	32
3.2 Přístup americké politiky ke Kubě během Obamovy administrativy	37
Závěr	42
Zdroje.....	44
Abstrakt.....	53

Úvod

Diplomatické vztahy mezi Spojenými státy a Kubou se vyhrotily na počátku 60. let 20. století. V roce 1962 vypukla mezinárodní politická krize, u které hrozilo, že vypukne v jadernou válku. Jednání Fidela Castra mělo za následek uvalení americké blokády. Po neúspěchu v Zátocě Sviní byly na Kubu umístěny sovětské rakety středního doletu. Během dlouhých jednání došlo ke kompromisu, který spočíval ve stažení sovětských raket z Kuby za předpokladu stažení amerických raket z Itálie a Turecka. (Nálevka 2000: 98-108). Poté co Fidel Castra nahradil ve funkci jeho bratr Raul a zároveň s nástupem Baracka H. Obamy dochází k postupnému uvolňování napětí mezi Spojenými státy a Kubou (edition.cnn.com).

Tato práce se zabývá přístupem prezidentů Spojených států amerických (dále USA) ke Kubě v období úřadujících administrativ George W. Bushe a Baracka H. Obamy. Hlavním cílem této bakalářské práce je odpovědět na výzkumnou otázku: „*Jak se liší přístup administrativ George W. Bushe a Baracka H. Obamy ke Kubě skrze optiku teorií neorealismu, neoliberalismu a konstruktivismu?*“ Jinými slovy, zda byly George W. Bush a Barack H. Obama realisté, liberálové či konstruktivisté. Práce založena na komparativní metodě, která patří mezi nejčastěji používané metody v oblasti politologie a mezinárodních vztahů. Mezi její hlavní přednosti patří fakt, že umožňuje testovat předpokládaný empirický vztah mezi proměnnými. Ke komparativní metodě bychom se měli uchýlit tehdy, pokud je počet případů, který je k dispozici pro analýzu tak malý, že jejich znázornění pomocí kontingenčních tabulek s cílem stanovit věrohodné hodnoty je neproveditelné (Lijphart 1971: 683).

Za účelem zodpovězení výzkumné otázky je práce rozdělena do tří kapitol. V první kapitole vymezím teoretický rámec práce. Představím koncepty teorií realismu/neorealismu, liberalismu/neoliberalismu a konstruktivismu. Neorealistická teorie prosazovaná Kennethem Waltzem ignoruje lidskou přirozenost a zaměřuje se na efekty mezinárodního systému. povede slabé státy k tomu, že se spojí proti hegemonovi, než aby se k němu přidaly. (Waltz 1998: 31) Neoliberálové jsou toho názoru, že státy jsou unitární aktéři racionálně sledující jejich vlastní zájmy v systému anarchie. Navzdory mnoha konfliktům v mezinárodních vztazích, státy po většinu času spolupracují. Fakt, že spolupráce je možná dokazují použitím věžňova dilematu (Goldstein, Pevehouse 2006: 101-102). Na rozdíl od realistických a liberálních teorií, které se zaměřují na materiální faktory, konstruktivisté se zdůrazňují vlivy myšlenek.

Dále neberou stát za samozřejmý a popírají, že jeho hlavním cílem je pouhé přežití. Rovněž považují konstruktivisté zájmy a identity států jako velmi tvárné produkty konkrétních historických procesů (Waltz 1998: 40-41).

V druhé kapitole představím stručnou historii americko-kubánských vztahů od roku 1950 až do konce administrativy Billa Clintona v roce 2001. Zmíním kubánskou revoluci, která vedla k nástupu Fidela Castra k moci, podrobně popíši karibskou krizi, důvod jejího vzniku, průběh, události, které vedly k invazi v Zátocě svinej a jednání Spojených států se Sovětským svazem. V krátkosti popíši hlavní události americko-kubánských vztahů od administrativy Dwighta D. Eisenhowera až do konce funkčního období administrativy prezidenta Billa Clintona. Ve třetí kapitole se zabývám přístupem administrativy 43. a 44. prezidenta Spojených států George W. Bushe a Baracka H. Obamy ke Kubě. Následně tyto přístupy komparuji. Rovněž zde aplikuji teoretický rámec z první kapitoly. Nejdříve se zaměřím na administrativu George W. Bushe a jeho přístup k americko-kubánským vztahům poté na přístup Baracka H. Obamy.

Koncepty neorealismu, neoliberalismu a konstruktivismu se zabývá Stephen M. Walt ve svém článku *International Relations: One World, Many Theories*. Podrobně zde popisuje rozdíly mezi klasickým realismem a liberalismem a jejich neo-variantami, rovněž zmiňuje marxismus a konstruktivismus. Mezi další autory, kteří se zabývají koncepty teorie neorealismu, neoliberalismu a konstruktivismu, patří mimo jiné Joshua S. Goldstein a John C. Pevehouse, jež zmiňují tyto teorie ve své knize *International Relations* z roku 2006, dále pak Paul R. Viotti a Mark V. Kauppi v publikaci *International relations theory*. Obě tyto publikace se zabývají velmi detailně všemi teoriemi mezinárodních vztahů od jejich historických počátků, přes jejich vývoj a uplatnění v mezinárodních vztazích. Obě knihy se rovněž věnují problematice mezinárodní bezpečnosti a politické ekonomii.

Další mi autory, kteří se zaměřují na teorie mezinárodních vztahů jsou Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Patterson, Christian Reus-Smith, Jacqui True. *Theories of International Relations*. Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Patterson, Christian Reus-Smith, Jacqui True. *Theories of International Relations*, Dunne, Tim. Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline and Diversity*. Snidal, Duncan, Christian Reus-Smit *The Oxford Handbook of International relations*. Tyto publikace se zaměřují na všechny relevantní teorie mezinárodních vztahů od jejich vzniku, vývoje až

a jejich prostředí v mezinárodním prostředí. Zároveň tvoří základní stavební kameny této práce. Existuje rovněž několik českých autorů, kteří se zaměřili na tyto teorie, jsou to zejména Josef Smolík v knize *Úvod do studia Mezinárodních vztahů*, Oscar Krejčí v knize *Mezinárodní politika* a Blanka Říchová v *Přehledu moderních politologických teorií* anebo Vladan Hodulák a Pavel Pšeja ve své knize *Teorie mezinárodních vztahů*.

Základní přehled o problematice americko-kubánských vztahů lze získat zejména z publikací *Back Channel to Cuba: The Hidden History of Negotiations between Washington and Havana*, autory jsou Peter Kornbluh a William LeoGrande, tato kniha se zabývá celou historií americko-kubánských vztahů a komparuje pohledy všech amerických prezidentů od Dwighta D. Eisenhowera po Baracka H. Obamu. Rovněž jsem čerpala ze serveru *Council on Foreign Relations, oficiální stránek a archivu Bílého domu*, ze serveru *Public Policy, New York Times, Huffington Post, Foreign Policy, International Affairs, World Policy Journal, Aljazeera, Cuba.cu* či *Caribbean Journal of International Relations & Diplomacy*.

Mezi ne méně důležité publikace na téma americko-kubánských vztahů patří kniha *Cuba: What Everyone needs to know* Julie E. Sweig. Sweig ve své knize rozdělila období od karibské krize po rok 2012 do čtyř částí a v každém z těchto časových úseků zkoumá domácí situaci na Kubě, americko-kubánské vztahy a profilaci Kuby na celosvětové scéně. Mezi další zdroje zabývající se touto problematikou patří článek *George Bush's speech on Cuba* publikovaný na serveru *guardian.com*, článek *Bush's Dysfunctional Cuba Policy*, jehož autorem je Wayne S. Smith publikovaný na serveru *Foreign policy in focus* a článek *The potential of Obama's Cuba policy* Franka Waltera ze serveru *Washingtonpost*.

1. Teoretická část

V této kapitole vymezím teoretický rámec práce. Zaměřím se na následující teorie mezinárodních vztahů: klasický realismus, neorealismus, ofenzivní realismus, defenzivní realismus, klasický liberalismus, institucionální liberalismus a sociální konstruktivismus. V rámci každé teorie se poté zaměřím na její vznik a vývoj a vysvětlím její pohled na povahu a roli státu a charakter mezinárodních vztahů.

1.1 Realismus

Politický realismus¹ je škola idejí, jež vysvětluje mezinárodní vztahy skrze termín moc. Mezi první autory, které řadíme k realistické tradici, patří Thukydides s dílem *Peloponéská válka*, Nicolo Machiavelli a jeho *Vladař*, Thomas Hobbes přispěl k realistické tradici v díle *Leviatan*, Carl von Clausewitz s dílem *O válce* (Donelly 1995: 179). Realismus dlouhodobě zastával pozici dominantního teoretického přístupu v mezinárodních vztazích. Svě výsadní postavení se mu podařilo uhájít až do konce studené války, ale od přelomu osmdesátých a devadesátých let jeho převaha již není tak výrazná. Mezi vyzyvatele realismu můžeme zařadit neoliberalní institucionalismus, tedy nejvšednější směr liberalismu, který získal významnou pozici v devadesátých letech 20. století. Mezi další soupeře realismu se dá zařadit i sociální konstruktivismus Novodobý realismus vzniká až ve čtyřicátých letech 20. století jako reakce na tehdy převládající idealistickou teorii (Goldstein, Pevehouse 2006: 45).

Realismus dělíme na klasický realismus a na neorealismus. Za první novodobý text bývá obvykle považována *The Twenty Year Crisis* z roku 1939, jejímž autorem je britský historik E. H. Carr. Na Carrovo dílo navazuje ve Spojených státech amerických Hans Morgenthau. Hlavní rozdíl mezi realismem a idealismem spočíval v definici cílů obou teoretických směrů. Podle realistické tradice by měly mezinárodní vztahy usilovat o popsání reálné skutečnosti, zato idealisté byli naproti tomu do poměrně značné míry odtrženi od reality a popisovali ideální představu systému mezinárodních vztahů tak, jak by podle nich měl vypadat. První realisté rovněž kritizovali čistě teoretické bádání teoretiků idealismu a kladli důraz na jistou provázanost teorie s praxí. Na provázanost teorie s praxí se zaměřovali tzv. klasičtí realisté (Hodulák, Pšeja 2015: 65-66).

¹ Realismus, jaký jej známe, se vyvinul v reakci na liberální tradici, kterou realisté nazývají idealistickou. (Goldstein, Pevehouse 2006: 45). Dle realistů by se měly mezinárodní vztahy snažit o podání reálné (odtud realismus) skutečnosti tak, jak je.

Pravděpodobně nejdůležitějším teoretikem realismu je Hans Morgenthau. Morgenthau položil základy realismu ve smyslu koherentní teorie a je považován za pravděpodobně nevlivnějšího realistického myslitele. Ve své knize *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* vymezil své pojetí realismu v mezinárodních vztazích skrze tzv. šest principů. Za první, politika je řízena objektivními zákony, které mají svůj původ v přirozenosti, za druhé, ústředním pojmem mezinárodních vztahů je koncept zájmu definovaného jako moc. Třetí princip říká, že koncept zájmu jako moci je objektivní a univerzálně platnou kategorií, jeho významy jsou však historicky specifické, za čtvrté, státník se při svém jednání nemůže nechat vést obecnými morálními principy, pokud by to znamenalo ohrožení přežití státu. Pátý princip tvrdí, že neexistuje univerzálně platná morálka, státy poukázáním na ni ospravedlňují své partikulární zájmy, a poslední, šestý, princip říká, že mocenská politika je autonomní oblastí lidského jednání a jako taková umožňuje existenci vědy o ní (Morgenthau 2006: 4-15). V sedmdesátých letech 20. století se výzkum a práce realistů zaměřily na vzájemnou závislost a roli nestátních aktérů.

Koncepty realismu se vyznačují značnou podobností. Ačkoliv se výrazně liší v detailech, mají tendenci spojovat až čtyři ústřední teze, jež se dají považovat za určitou pracovní definici realismu. První tezí je tendence myslet a jednat jako člen skupiny. Politika se odehrává uvnitř a mezi skupinami. Skupinová solidarita je nezbytná pro domácí politickou scénu stejně tak, jako jsou konflikt a spolupráce mezi občany nezbytné pro politiku mezinárodní (Kauppi, Viotti 2012: 39). Dalším prvkem je egoismus. V okamžiku, kdy jednotlivci a skupiny jednají politicky, jsou vedeni především svými zájmy. Tento egoismus je zakořeněn v lidské podstatě. Jeho vliv se může zhoršit, zmírnit nebo může být dočasně překonán národními či mezinárodními strukturami, institucemi či hodnotami (Wohlforth 2008: 132-133).

Třetí tezí, jež tvoří součást pracovní definice realismu, je anarchie. Absence vlády výrazně utváří charakter mezinárodní politiky. Anarchický politický systém stanovuje řadu překážek, jejichž cílem je zvýšit egoistické jednání mezi jednotlivými aktéry mezinárodních vztahů. Čtvrtou a poslední částí pracovní definice realismu je koncept Power politics. Střet groupismu a egoismu v anarchickém prostředí činí z mezinárodních vztahů politiku moci a bezpečnosti. Společnost je vždy ovlivněna nerovnoměrným rozložením moci. Koncept moci dělíme na moc sociální a moc materiální. Pojmem sociální moc je míněn fakt, že některé skupiny měly vždy větší vliv

na utváření politiky než skupiny jiné. Druhá interpretace pojmu moc, tedy moc materiální, tvoří přístup ke zdrojům/surovinám, které jsou rovněž nerovnoměrně rozděleny mezi jednotlivci a skupinami. Klíčem k politice v jakékoliv oblasti je interakce mezi sociální a materiální mocí. (Wohlforth 2008: 133) Realisté dále rozlišují mezi „high politics“ a „low politics“. Do oblasti high politics obvykle spadají vojenské a strategické otázky, zatímco oblast low politics se vyznačuje zájmem o ekonomické či sociální otázky, které bývají realisty vnímány jako méně důležité (Kauppi, Viotti 2012:40). Dle klasického realismu má touha po větší moci kořeny v nedokonalé povaze lidstva, státy jsou neustále zapojeny do boje, aby zvýšily své možnosti. Absence mezinárodního ekvivalentu státní vlády je tolerantní stav, který dává lidským choutkám volnou ruku. Války jsou vysvětleny například tím, že agresivita státníků či národních politických systémů, dává sobeckým společnostem možnost stanovit si svou sobeckou expanzivní zahraniční politiku. Klasický realismus předpokládá, že chování států má racionální základ (Spirtas 1996: 387-400).

1.2 Neorealismus

Realistický světový názor byl obnoven a revidován publikací Kennetha Waltze z roku 1979, *Theory of International Politics*, který nahradil Morgenthauovo dílo *Politics Among Nations*, jako nosiče tradičních realistických hodnot. Waltz tvrdí, že systémy jsou složeny ze struktur a interakcí jejich složek (Waltz 1979. 88-99). Dle Waltze existují dva elementy struktury mezinárodních vztahů, které jsou konstantní, a to nedostatek zastřešující autority, jež má za následek anarchičnost, a princip svépomoci, jehož důsledkem zůstávají všechny jednotky funkcionálně podobné. V důsledku toho je jedinou konstrukční proměnnou rozdělení schopností mezi multipolárním a bipolárním systémem (Elman 2007:13).

Rozdíl mezi klasickým realismem a neorealismem tvoří pohled na zdroj a obsah státních preferencí. Morgenthauův klíčový výrok vychází z předpokladu, že vůdci států jsou motivováni především touhou po moci. Waltzova teorie naopak vynechává znaky kauzálních proměnných pro mezinárodní výstupy s výjimkou minimálního předpokladu, že státy se snaží přežít. Jinými slovy, zatímco klasický realismus tvrdí, že strategie států jsou založeny na racionálních předpokladech, Waltz je více agnostický. Podle něj je povaha států produktem soupeření mezi státy, nejen proto, že zvažují, jak jednat, aby dosáhly maximalizace svého užitku, ale protože ti, kteří nevykazují takové chování, jsou

ze systému vyřazení. Jelikož Waltzova teorie klade tak malý důraz na státní zájmy, pouze vytváří neurčité predikce, je očividné, že se autor velmi zdráhá vytvářet jakékoliv predikce co se zahraniční politiky týče (Rasler, Thompson 2001: 47).

Mezinárodní vztahy jsou charakterizovány skrze skličující konzistenci, že tytéž depresivní věci se v průběhu času opakují. Toto opakování se odehrává i navzdory velkým rozdílům ve vnitřních domácích politických ujednáních, a to jak v čase, tak v prostoru. Waltzovým cílem je vysvětlit proč se stejně strukturované mezinárodní systémy vyznačují podobnými výsledky, i když jejich jednotky mají různé domácí politické uspořádání a jednotlivé provinční historie (Jervis 1997:7). A proto se zaměřuje pouze na přežití států v anarchickém mezinárodním prostředí. Na rozdíl od klasických realistů vidí neorealisté mezinárodní prostředí jako tragické spíše než řízené agresivní povahou revizionistických států (Spirtas 1996: 387-400). Mezinárodní politický výstup, který Waltz předpovídá, zahrnuje fakt, že multipolární systémy budou méně stabilní než systémy bipolární, jelikož vzájemná nezávislost není tak velká jako v multipolárních systémech a bez ohledu na povahu jednotek je hegemonie jednoho státu nepravděpodobná nebo dokonce nemožná (Elman 2007: 14).

Neorealismus, rovněž známý jako strukturální realismus, se dělí na defenzivní a ofenzivní. Defenzivní strukturální realismus sdílí s neorealismem minimální předpoklady o státních motivech. Rovněž stejně jako neorealismus věří, že státy usilují o bezpečnost v anarchickém mezinárodním prostředí, které tvoří největší hrozbu v jejich snaze žít v blahobytu s ostatními státy (Glaser 2003: 266-279). Existují tři hlavní rozdíly mezi neorealismem a defenzivním strukturálním realismem. Za prvé, dle neorealismu definuje povahu státu více mikroekonomických faktorů, defenzivisté spoléhají pouze na racionální volbu. Za druhé, defenzivisté jsou toho názoru, že převažující technologie či geografická pozice upřednostňují obranu, zdroje se neshromažďují lehce a moc je těžké uplatnit na velkou vzdálenost. A nakonec za třetí, kombinujíc racionalitu a rovnováhu obrany a útoku, přičemž je vždy upřednostňovaná obrana, defenzivisté předpovídají, že státy budou podporovat statut quo (Waltz 2002: 197-203). Expanze je vzácná a rovnováha je adekvátní odpovědí na hrozící koncentraci moci (Elman 2007:18).

Nejnámější variantou defenzivního neorealismu je Waltzova teorie rovnováhy hrozeb (balance of threats). Dle Waltze v anarchickém prostředí tvoří státy aliance, aby se

bránily potenciálním hrozbám. Jejich chování je determinováno hrozbami, kterým čelí, a moc ostatních je pouze jedním elementem v jejich výpočtech. Rovnováha je všudypřítomná, což vede k porážce agresivního chování. Státy dodržující statut quo mají optimistické vyhlídky, pokud čelí hrozbám (Walt 1987: 27). K tomu, jak vysvětlit vznik konfliktů, se defenzivisté odvolávají na vnitrostátní faktory (kterými se jejich teorie nezabývá) nebo jsou toho názoru, že extrémní bezpečnostní dilema nutí státy jednat revizionisticky. Kroky, které činí státy zachovávající statut quo, jsou dvojznačné a často nerozeznatelné od příprav na válku. (Hertz 1950: 157). Jinými slovy, špatné věci se dějí, jelikož se státy nachází ve složitých situacích. Defenzivisté mají potíže při spoléhání se na bezpečnostní dynamiku za účelem vysvětlení konfliktů (Wolfers 1962: 158-9). Věří, že státy by měly usilovat o přiměřené množství moci. Pokud usilují o hegemonii, je to kvůli vnitrostátním preferencím. Vyhledávání nadřazenosti není racionální reakcí na externí hrozby (Elman 2007:18).

Ofenzivní neorealisté se s defenzivními neorealisty neshodnou na předpokladu, že státy chtějí pouze odpovídající množství moci. Mearsheimer tvrdí, že státy čelí nejistému mezinárodnímu prostředí, ve kterém jakýkoliv stát může použít moc proti ostatním státům. V takových podmínkách vyžaduje bezpečnost osvojení takového množství moci, které odpovídá moci ostatních států (Labs 1997: 1-49). Nejvíce, v co stát může doufat, je být regionálním hegemone. Mearsheimerova teorie vytváří pět podmínek. Za prvé, mezinárodní systém je anarchický, za druhé, velmoci neodmyslitelně disponují ofenzivní vojenskou kapacitou, a tudíž se mohou vzájemně ohrozit. Třetí podmínkou je fakt, že stát si nikdy nemůže být jistý úmysly ostatních států. Za čtvrté, primárním cílem velmocí je přežití, a za páté, velmoci jsou racionální aktéři (Glaser 1994: 50-90). Z těchto předpokladů Mearsheimer odvozuje, že velmoci se samy sebe navzájem obávají, mohou se na sebe spolehnout pouze v otázce bezpečnosti, a proto je jejich nejlepší strategií snaha zajistit si maximalizace moci. Mearsheimer je toho názoru, že bezpečnost vyžaduje nashromáždění takového množství moci, kolik je jen možné ve srovnání s ostatními velmocemi (Mearsheimer 2001:40). Opatrné načasování, alibi a informační asymetrie, to vše umožní rádooby hegemonovi uspět. Maximalizace moci nemusí vést nutně k vlastní destrukci, a proto mohou státy racionálně usilovat o regionální hegemonii. Autor tvrdí, že definitivní bezpečí vychází pouze z pozice nejmocnějšího státu v systému. Globální hegemonie je nemožná, pouze s výjimkou získání nukleární nadřazenosti. Druhou nejlepší možností je regionální hegemonie, tedy

dominovat v oblasti, ve které se stát nachází. A nakonec i při absenci obou typů nadvlády se státy snaží maximalizovat obojí – bohatství i vojenské kapacity za účelem vést pozemní bitvy (Elman 2007: 19).

Mearsheimerova teorie přináší strukturální vysvětlení velmocenských válek, naznačující, že jejich hlavní příčiny se nachází ve struktuře mezinárodního systému. Velmocenské války jsou méně pravděpodobné v rámci bipolárních systémů, jež obsahují pouze dvě velmoci z jednoduchého důvodu, nenachází se zde tolik potenciálních příčin konfliktů (Mearsheimer 2001: 337). Nerovnosti v rámci moci jsou spíše nedorozuměním a vedou k selhání a zstrašování je zde méně obvyklé. Zato multipolarita je obecně více náchylná ke vzniku konfliktů než bipolarita. Některé velmocenské multipolární konfigurace jsou více nebezpečné než jiné. Velmocenské války se odehrávají v nerovných multipolárních systémech (Elman 2007: 19).

1.3 Liberalismus

Liberalismus jako tradiční myšlenkový směr vznikl v Evropě v 19. století. Jeho hlavním cílem je dosažení svobody jednotlivce, jejímž smyslem je, aby naplnil svůj život, jak uzná za vhodné (Hodulák, Pšeja 2015:75). Mezi první autory, které řadíme k liberální tradici, patří například Immanuel Kant, především díky své tezi o demokratickém míru, dále mimo jiné skotský ekonom Adam Smith, zastánce myšlenky o spontánním tržním řádu, který vede k prospěchu všech. Rovněž sem můžeme zařadit Williama Penna a českého krále Jiřího z Poděbrad jako zastánce integrace států (Tamtéž).

Další myslitelé, kteří měli vliv na tradiční liberální myšlení, jsou mimo jiné Grotius a Edward H. Carr. Mnozí autoři, kteří ovlivnili liberální myšlení, často nebyli pozorovatelé mezinárodních vztahů, nýbrž ekonomové, sociální vědci, teologové či politologové zabývající se o domácí politiku (Kauppi, Viotti 1998:200). Liberalismus prosazoval omezenou vládu a vědeckou racionalitu, věřící jedinci by měli být osvobozeni od svévolné státní moci, pronásledování a pověr. Také obhajoval politickou svobodu, demokracii, ústavně základní práva a výsadní svobodu jednotlivce a rovnost před zákonem. Rovněž tvrdil, že tržní kapitalismus nejlépe podporuje prospěch všech, jelikož dosahuje nejefektivnějšího přerozdělování omezených zdrojů v rámci společnosti (Burchill 2005: 55).

„V ekonomické dimenzi se liberalismus obecně pojí s volným trhem a individuální zodpovědností za svůj život.“ (Hodulák, Pšeja 2015: 75) Existuje mnoho definic

liberalismu. Například dle Charlese Kegleyho, amerického politologa je liberalismus „přístup založený na víře v použití rozumu a univerzálních hodnot a morálky v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přístup by mohl vést ke spravedlivějšímu světu založenému na spolupráci, kde mezinárodní anarchie a válka mohou být chráněny skrze mezinárodní organizace a právo.“ (Kegley 2007: 25)

Liberalismus se dělí na dvě hlavní skupiny, a to na klasický liberalismus a na moderní liberalismus. Klasický liberalismus klade důraz na negativní svobodu neboli svobodu od státních zásahů. V hospodářských otázkách pak podporuje volný trh. Oproti tomu moderní liberalismus klade daleko větší důraz na reálné možnosti lidí naplnit svůj život podle vlastní vůle a za účel dosažení tohoto cíle prosazují pozitivní svobodu, tedy svobodu k naplnění vlastního života (Hodulák, Pšeja 2015:75). Základy moderního liberálního internacionalismu byly položeny v osmnáctém a devatenáctém století liberály navrhuujícími předběžné podmínky pro mírový světový řád. Pro liberály je mír normální stav. Kantovými slovy: „Mír může být časově neomezený. Přírodní zákony jsou diktovány harmonií a spoluprací mezi národy. Válka je proto nepřírozená a iracionální, umělá lest, a nikoli produkt nějaké zvláštnosti lidské povahy.“ Běžnou hrozbou podle Rousseaua, Kanta a Cobdena, od Schumpetera po Doylea, je, že války byly vytvořeny militaristickými a nedemokratickými vládami pro své vlastní zájmy. Války byly navrženy pomocí ‚warrior class‘ usilující o rozšíření své moci a bohatství prostřednictvím teritoriálního dobývání (Burchill 2005: 58).

Dle Rousseaua, Kant a Cobdena, byly války byly vytvořeny militaristickými a nedemokratickými vládami za účelem vlastních sobeckých zájmů. Války byly navrženy pomocí ‚warrior class‘ usilující o rozšíření své moci a bohatství prostřednictvím teritoriálního dobývání. Války poskytují vládám záminku ke zvýšení daní, rozšíření svého byrokratického aparátu a zvýšení kontroly nad svými občany. Lidé, na druhou stranu, byli od přírody mírumilovní, a vrhli se do konfliktu jen z rozmaru svých nereprezentativních panovníků. Na nemoc války existují dva léky, demokracie a volný obchod (Burchill 2005:58-59). Liberálové obecně nahlíží na lidskou povahu skrze pozitivní optiku. Věří v lidský rozum a jsou přesvědčení, že racionální principy a hodnoty lze aplikovat na oblast mezinárodních vztahů (Jackson, Sorensen 2007: 98).

Mezinárodní politika je definována skrze etické principy jako boj o konsenzus mezi státy, nikoliv boj o moc a prestiž (Kegley 2007:25-27). Všechny druhy liberalismu zastávají názor, že konfliktům, vznikajícím z nevědomosti nebo ze zlého úmyslu, se dá vyhnout. Jedna větev liberálů je toho názoru, že lidé jsou od přirozenosti dobří a za

konflikty jsou zodpovědné přežití instituce nebo několik zlých jedinců, tudíž mezi lidmi existuje přirozená harmonie zájmů. Druhá větev liberálů tvrdí, že lidé nejsou přirozeně ani dobří ani zlí, pouze sledují své převážně materiální zájmy. V některých oblastech lidského jednání si přesto lidé nejsou vědomi skutečnosti, že mohou dosáhnout svých zájmů, aniž by mezi nimi muselo dojít ke konfliktu. Konflikty tak vznikají z nevědomosti a lze jim zabránit skrze institucionalizaci jistých typů jednání a větší informovaností (Hodulák, Pšeja 2015: 76). Liberálové bývají často kritizováni za své často až idealistické postoje². Mezi liberální kritiky patří Edward Carr, britský teoretik mezinárodních vztahů, který je toho názoru, že liberálové jsou utopisté, odmítají realitu, kterou nahrazují utopií (Carr 1964:12).

Liberální myslitelé vždy zpochybňovali realistickou vizi států jako unitárního racionálního aktéra a zdůrazňovali vliv ostatních aktérů v mezinárodním prostředí, především v prostředí mezinárodních a nevládních organizací či nadnárodních korporací. Liberálové mají rovněž tendenci přenášet zkušenosti z lidského soužití uvnitř států na mezinárodní úroveň, což má za následek, že jejich pojetí částečně stírá rozdíly mezi domácí a zahraniční politikou (Hodulák, Pšeja 2015:76). Větší roli mezinárodních institucí na mezinárodním poli podporoval americký prezident Woodrow Wilson, jeden z velkých zastánců liberální, respektive idealistické školy, v meziválečném období. Ve svém projevu v kongresu prohlásil, že *„je nutné vytvořit sdružení národů za účelem garance záruk politické nezávislosti a teritoriální integrity malých i velkých států.“* (ourdocuments.gov) Pro klasické liberály je jednotlivec nejdůležitější příjemce práv. Stát má hrát v liberální společnosti pouze minimální roli, primárně plnit úlohu arbitra ve sporech mezi občany a zajišťovat podmínky, ve kterých mohou jednotlivci plně využívat svá práva (Kauppi, Viotti 1998: 201).

1.4 Neoliberalismus

Neoliberalismus je varianta liberální teorie mezinárodních vztahů zaměřující se na roli mezinárodních institucí v získávání kolektivních globálních cílů, proto bývá nazýván rovněž liberální institucionalismus. Za účelem prozkoumat mezinárodní spolupráci se neoliberalismus připojil ke státocentrické perspektivě, která, stejně jako neorealismus, považuje státy za unitární racionální aktéry, kteří maximalizují svůj užitek a dominují globálním událostem. Mezi základní neoliberální texty patří práce Roberta Keohana a

² Liberálové bývají rovněž (zejména realisty) označováni jako idealisté. Především proto, že liberálové popisují ideální (odtud idealisté) představu mezinárodních vztahů, tedy mezinárodní prostředí takové, jaké by podle nich mělo být.

Josephy Nye *Power and Interdependence* z roku 1997. Dále mimo jiné *International Regimes* Stephena Krasnera z roku 1983 nebo *After Hegemony* Roberta Keohana z roku 1984 (Sterling-Folker 2013:117). Primární oblast zájmu neoliberálů zahrnuje otázku, jak dosáhnout spolupráce mezi státy a dalšími aktéry v mezinárodním systému. K mezinárodní spolupráci dochází, když státy přizpůsobí svou povahu aktuálním či očekávaným preferencím ostatních v tom smyslu, že politiky aktuálně následované jednou vládou umožňují jejím partnerům realizaci jejich vlastních zájmů (Keohane 1984:51).

Liberálové kladou důraz na dva základní historické pojmy, které činí z realismu stále více nepřesný popis současné globální politiky. Za prvé je to zvyšující se vzájemná závislost v rámci odlišných oblastí následkem moderní technologie a průmyslového rozvoje. Závislost znamená stav vymezení či výrazně ovlivněný vnějšími silami. Vzájemná závislost ve světové politice se týká především situací charakterizovaných skrze reciproční vliv mezi jednotlivými zeměmi či mezi aktéry různých zemí. (Kauppi, Viotti 1998: 308). Vzájemná závislost vytváří vztah, ve kterém jsou akce a zájmy propletené. Tento vztah může mít nezamýšlené nežádoucí účinky, ale aktéři, kteří se jej účastní, rovněž získají důležité výhody. Zároveň žádný aktér nemá na ohrožení či ukončení tohoto vztahu žádný zájem. Koncept vzájemné závislosti může mít za následek zklidnění mezinárodního anarchického prostředí (Sterling-Folker 2013:117).

Druhý pojem, na který kladou liberálové důraz, je období hegemonické stability, kterou zajistily USA po druhé světové válce. Hegemonie je stav, kdy jeden stát disponuje větším podílem moci v mezinárodním systému. Tato převaha mu umožňuje ovládnout uspořádání a tvořit pravidla, kterými se bude řídit mezinárodní politika a ekonomické vztahy (Mark 1995: 12). Antonio Gramsci, italský teoretik marxismu, definoval hegemonii jako soubor idejí, které vládcí využívají k získání legitimacy a které snižují nutnost použití síly k dosažení stejných cílů (Gramsci in Goldstein, Pevehouse 2006: 82). Britsko-americká zahraniční politika začala plánovat poválečné uspořádání ještě před samotným ukončením konfliktu. Měla za cíl stabilizovat světové dění podle svých preferencí. Tato vize zahrnovala Organizaci spojených národů, která měla sloužit jako platforma pro spolupráci v mnoha oblastech. Speciální pozornost byla věnována kapitalistické ekonomice a systému volného obchodu podporovaného Mezinárodním měnovým fondem a Bretton-woodským systémem. Období hegemonické stability rovněž sloužilo jako důležitý základ pro růst vzájemné závislosti nejen v ekonomické oblasti. Ještě významnější je neoliberální předpoklad, že i kdyby se snížil americká

relativní moc, vzájemná závislost představuje racionální, strategickou motivaci pro státy, aby spolu i nadále spolupracovaly (Keohane 1984: 52). Neoliberalismus konkuruje neorealismu v tom, že mezinárodní spolupráce může být těžké dosáhnout v anarchickém mezinárodním prostředí, které budí strach a nejistotu. V kontrastu s neorealismem je neoliberalismus toho názoru, že mezinárodní vývoj ve 20. století umožnil relativně snadno dosažení mezinárodní spolupráce. Tento vývoj zajistil růst institucí, jež hrají fundamentální roli v každodenním působení dnešní globální politiky. Instituce jsou multilaterální organizace disponující fyzickou lokací, zaměstnanci, rozpočtem a dalšími zdroji. Státy dobrovolně zakládají tyto instituce jako Organizace spojených Národů (OSN) či Mezinárodní měnový fond (IMF) s cílem dosáhnout kolektivních zájmů (Krasner 1983:2).

Nicméně nebylo by správné tvrdit, že neoliberalismus definuje dosažení mezinárodní spolupráce coby snadné skrze zvýšení vzájemné závislosti. Státy mohou nyní sdílet své zájmy v důležitých oblastech, ale mít jen stejné zájmy nestačí. Spolupráce mezi státy může selhat z důvodu nedostatku informací či kvůli sobeckým zájmům. Státy se mohou obávat, že ostatní využijí příznivých okolností k podvádění. I když aktéři sdílí své zájmy a mohou ze spolupráce těžit, stále existují bariéry, které spolupráci brání. Dle neorealistů jsou tyto bariéry neřešitelné, protože i když mají všichni stejné zájmy, mají zároveň obavy. Jelikož si aktéři nemohou navzájem věřit, raději se vyhnou potencionální spolupráci. Dle neoliberálů strach z těchto zisků nemusí nutně bránit spolupráci. Státy mohou být motivovány ke spolupráci za účelem dosažení absolutních zisků, pokud budou jejich obavy ohledně budoucích záměrů zmírněny. Je pravda, že v anarchii musí být každá dohoda vynucena, ale státy by měly být schopny rozpoznat, kdy je v jejich zájmu omezit podvádění a uvěřit budoucím záměrům ostatních států (Sterling-Folker 2013: 119). Ke studiu možností a schopností spolupráce států používají liberálové modely her, mezi nejznámější patří Věžňovo dilema³ nebo Hra na zbabělce⁴. (Art, Jervis 2005: 71)

Jak neoliberalismus studuje mezinárodní instituce? Sterling-Folker identifikuje tři problematické oblasti v konstrukci mezinárodních institucí. První široká kategorie institucionálních konstrukčních problémů je tvořena dezercí neboli zběhnutím. Aby

³ Věžňovo dilema je situace, v níž racionální hráči budou volit kroky, které produkují výsledek, ve kterém jsou na tom všichni hráči hůř než pod jinou sadou pohybů. Dohromady díky spolupráci by na tom mohli být lépe, ale jako individuální racionální aktéři nejsou schopni tohoto výsledku dosáhnout. (Goldstein, Pevehouse 2006: 71)

⁴ Hra na zbabělce je situace, kdy spolu dvě strany bojují v naději, že druhá se odchýlí z cesty jako první. Srážka je zde katastrofální pro všechny. (Goldstein, Pevehouse 2006:71)

bylo možné dosáhnout kolektivních rozhodnutí, státy potřebují určitý stupeň pravidelnosti v normách a postupech pro jejich kolektivní rozhodování. Normalizací pravidel a postupů instituce odráží vzájemně uznávané hranice pro chování a pro dosažení společných cílů. Mezinárodní úsilí o spolupráci bude i nadále zahrnovat velké množství jednání, často mezi velkým počtem státních činitelů disponujících s poměrně rozdílnými zdroji a zájmy. Několik klíčových vlastností konstrukce má vliv na výsledky vyjednávání. Mezi tyto vlastnosti patří: v jakém rozsahu se problémy na jednáních řeší, do jaké míry souvisí s problematikou a jak jsou přijímána pravidla pro kontrolu rozhodnutí (včetně pravidel pro hlasování). Otázka souvislosti převládala ve vyjednáváních mezi evropskými zeměmi, kde se rozvinula vysoká míra mezinárodní institucionalizace po konci druhé světové války. Rozvojem institucí, jako je Evropská unie (EU), umožnila mnohostranná jednání získat větší kolektivní zisky a spojit jednání v rámci společných zájmových oblastí. Toto sdružování za účelem společných jednání by nebylo možné bez existence fenoménu mezinárodní institucionalizace (Sterling-Folker 2013: 121).

Druhá široká kategorie institucionálních konstrukčních problémů zahrnuje problematiku zběhnutí. Jelikož se státy obávají, že jejich partneři nemusí dostát vzájemným dohodám, může je to v první řadě odradit od účasti ve společných projektech. V anarchistickém prostředí, ve kterém je spolupráce nezbytně decentralizovaná a vynucená, nemají státy vždy v plánu dotáhnout spolupráci do konce nebo uplatňovat v plném rozsahu dohody, které dříve uzavřely. Spolupráce může začít s dohodami, které vyžadují minimum dodržování, ale i nadále se zdá pravděpodobné, že jsou závislé na vyrovnání se s prostředím, kde zběhnutí přináší značné výhody. Instituce mohou hrát roli při zmírňování dvou důležitých aspektů zběhnutí, a to dodržování a vymáhání. Dodržování zahrnuje rozsah, ve kterém státy mohou být přiměny nebo vyzvány k dodržování mezinárodních dohod, jichž jsou smluvními stranami. Vynucení naopak zahrnuje rozsah, ve kterém státy mohou být nuceny k dodržování mezinárodních dohod případně potrestány za jejich selhání (Sterling-Folker 2013: 122-123).

Ronald Mitchell zjistil, že zvýšená transparentnost v kombinaci s nízkými náklady na realizaci, hrozbou sankcí, a důrazem na aktivní prevenci porušování spíše odradí státy od zběhnutí (Mitchell 1994: 425-458). Neoliberální analytici rovněž zjistili, že pružnost v institucionálních mechanismech ověřování shody je důležitým designovým prvkem, který odradí státy od zběhnutí. Třetí, široká, oblast institucionálního uspořádání

zahrnuje otázku autonomie. Problém spočívá v neoliberalním předpokladu, že mezinárodní instituce byly vytvořeny, aby sloužily sobeckým zájmům států (Sterling-Folker 2013: 125).

Jedním z přístupů bylo zkoumat, jak mezinárodní instituce působí jako vykladači norem a regulérní agendy v globální politice (Finnemore, Sikkink 1998: 887-918). Další přístup zkoumá, s jakou autonomií plní mezinárodní instituce úkoly, které jim byly prostřednictvím států zadány (Joachim et al. 2008). Otázka samostatné činnosti a implementace vedla k vývoji neoliberalního výzkumného programu principal-agent theory. Tento výzkum zkoumá, jak státy delegují úkoly a autoritou na mezinárodní instituce, které slouží jako jejich nezávislí zástupci v rámci jednotlivých problémových oblastí (Hawkins et al., 2006). Delegování slouží zájmům většiny zemí, ale umožňuje i mezinárodním institucím, aby nezávisle sledovat a ovlivňovaly multilaterální jednání. Vzhledem k tomu, že rozdíly vznikají mezi tím, co státy chtějí, a tím, co instituce dělají, státy zároveň rozvíjí mechanismy pro řízení institucionálního vlivu a autonomie (Pollack 1997: 99-134, Nielson, Tierney 2003 241-76). Tyto mechanismy slouží jako důležitý zdroj institucionální reformy. Tudíž proces delegace a pravidla, která jim vládou, se vyvinuly v průběhu času s cílem účinněji prosazovat zájmy států, i když tento proces paradoxně podporuje institucionální autonomii (Sterling-Folker 2013: 125).

1.5 Sociální konstruktivismus

Sociální konstruktivismus vznikl jako následek polarizované debaty mezi pozitivismem a postpozitivistickými přístupy, jež se odehrávala během osmdesátých let 20. století, ale významu nabyl až v devadesátých letech, kdy začal významněji ovlivňovat mezinárodní dění. Za nejdůležitějšího teoretika konstruktivismu lze označit Alexandra Wendta a jeho práci *Anarchy Is What States Make of It*, ve které tvrdí, že svépomoc a mocenská politika jsou sociálně konstruované skrze anarchii. Tento nový směr se na pohled jevil jako další paradigma, které se pouze snaží věcně popsat fungování mezinárodních vztahů. Sociální konstruktivismus však ani zdaleka není teorií mezinárodních vztahů, která se vyslovuje primárně k substantivním otázkám, tudíž se nejedná o nový způsob nahlížení na světovou politiku, jak tomu bylo v rámci realismu a liberalismu, ale spíše o „nový způsob zkoumání světové politiky pomocí konstruktivistické sociální teorie, na které lze poté vystavět různé teoretické přístupy vysvětlující konkrétní mezinárodní

události.“ (Hodulák, Pšejja 2015: 94-95) Mezi další vlastnosti konstruktivistů patří fakt, že jsou definováni svým důrazem na sociálně konstruované povahy zájmů a identit jednotlivých aktérů v mezinárodním systému, a jejich souběžná víra v náchylnost ke změně i těch zdánlivě neměnných praktik a institucí ve světové politice (Philips 2007: 60).

Zároveň kladou konstruktivisté důraz na vliv nemateriálních faktorů ve světové politice a jejich citlivost k možné transformační mezinárodní změně má potenciál obohatit práci mnoha výzkumníků píšících v rámci řady teoretických perspektiv (Philips 2007: 60-61). Myšlenku, že mezinárodní vztahy jsou sociálním konstruktem, si lze velmi snadno představit. Vytváření je akt, který přivádí k životu výtvar či objekt, který by jinak neexistoval. Sociální fenomén jako státy, aliance či mezinárodní instituce jsou kolektivní konstrukty mezinárodních vztahů postaveny na základě lidské povahy, ale v rámci specifických historických, kulturních a politických norem, jež jsou produktem společenské interakce v sociálním světě (Fierke 2013: 188-189).

Dle Kauppiho a Viottiho existují tři pojmy, které hrají v konstruktivismu principiální roli, a to normy, pravidla a struktury. Normy jsou obecně uznávané hodnoty, které definují standardy vhodného chování pro aktéry s danou identitou. V situacích, kdy normy fungují jako pravidla, která definují totožnost herce, mají "konstitutivní účinky", jež "specifikují, jaké akce způsobí, že příslušné osoby rozpoznají určitou identitu." V jiných situacích normy fungují jako standardy, které určují správné uzákonění již definované identity. V takových případech mají normy "regulační" účinky, které specifikují standardy správného chování. Normy tedy buď definují identitu, regulují chování nebo dělají obojí (Kauppi, Viotti 2012: 284-285). Konstruktivisté rozlišují mezi konstitutivními a regulatorními pravidly, čímž svým přístupem k mezinárodním vztahům protiče s přístupem neorealistů a neoliberálů. Regulační pravidla jsou navržena tak, aby měla kauzální efekt. Naproti tomu konstitutivní pravidla definují soubor praktik, které vytvářejí každou vědomě organizovanou společenskou aktivitu, to znamená, že určují, co je či není společenská aktivita. Struktura je v rámci konstruktivismu definována skrze termíny sociálních vztahů a sdílených významů, lišících se od sebe složením jednotlivých prvků a jejich relativních významů. Tyto prvky mohou zahrnovat shluky významů, norem, praktik a dokonce i materiálních prvků (Desler, Owen 2005: 597-610).

Konstruktivisté podtrhují několik tezí. Za prvé, myšlenka sociální konstrukce vytváří a navrhuje rozdíly napříč kontextem raději než jednotlivé varianty reality. Konstruktivisté se snaží vysvětlit a pochopit fenomén změny na mezinárodním poli. Za druhé konstruktivisté kladou důraz na sociální dimenzi mezinárodních vztahů, kterou demonstrují důležitost norem, pravidel a jazyka na této (mezinárodní) úrovni. Za třetí, konstruktivisté jsou toho názoru, že mezinárodní politika je svět, kde se vše vytváří. Ne, že by aktéři měli zcela volnou ruku při volbě okolností. Vytvářejí rozhodnutí na základě procesu interakce s ostatními aktéry a jako výsledek vytváří historicky, kulturně a politicky odlišné skutečnosti. Ústřední teze změny společnosti a procesu interakce udaly sociálnímu konstruktivismu hodnoty na mezinárodní scéně, která byla vystavena zobecnění napříč časem, významem a racionální volbou (Fierke 2013:189). Konstruktivismus se zaměřuje na to, jak aktéři definují své národní zájmy, hrozby pro tyto zájmy a své vzájemné vztahy. Realisté a neoliberálové chápou státní zájmy jako předem dané. Proto konstruktivisté vkládají mezinárodní vztahy do kontextu širších sociálních vztahů, jež často zkoumají otázky obklopující jejich identity. Dle konstruktivistů jsou tyto identity komplexní, mění se a vznikají z interakcí s ostatními státy, často skrze proces socializace (Goldstein, Pevehouse 2006:111).

Konstruktivisté se dělí na modernisty a postmodernisty, nicméně sdílí tři základní ontologická tvrzení. Za prvé, rozsah, ve kterém mohou struktury tvořit povahu sociálních a politických aktérů, ať už jednotlivců či států. Konstruktivisté se domnívají, že normativní a ideové struktury jsou stejně důležité jako struktury materiální. Tam, kde neorealisté kladou důraz na materiální struktury balance of military power, konstruktivisté jsou toho názoru, že systém sdílených idejí, hodnot a víry má rovněž strukturální charakteristiku, a tudíž má významný vliv na sociální a politické působení. Existují dva důvody, proč kladou konstruktivisté důraz na tyto struktury. Dle konstruktivistů materiální zdroje nabývají na významu pouze pro lidské jednání skrze strukturu sdílených vědomostí, ve které jsou zakotveny. A za druhé kladou důraz na důležitost normativních a ideových struktur, protože u nich se předpokládá, že utváří sociální identity politických aktérů (Reus-Smith 2005: 196).

Za druhé, modernisté i postmodernisté se shodnou na tom, že nemateriální struktury podmiňují identity aktérů, jelikož identity tvoří zájmy a zájmy formují skutky. Neorealisté a neoliberálové se nezajímají o to, kde se aktéři vzájemně střetnou s již existujícím souborem preferencí, ale pouze o to, jak tyto již existující preference

strategicky následují. Společnost, jak národní, tak mezinárodní, je považována za strategickou doménu, místo, kde dříve ustanovení aktéři usilovali o své cíle, místo, které nemění povahu ani zájmy těchto aktérů. Konstruktivisté jsou naopak toho názoru, že porozumění tomu, jak aktéři rozvíjí své zájmy, je klíčové pro vysvětlení široké škály fenoménu mezinárodní politiky. Za účelem vytváření zájmů se konstruktivisté zaměřují na sociální identity jednotlivých států (Reus-Smith 2005: 197). Mezinárodní politika může být považována za anarchickou, ale struktura je v podstatě definována spíše kulturně nebo ideově než v realistickém, a tedy hmotném, pojetí. Mezi státy může existovat bezpečnostní dilema, ale toto dilema je vnímáno jako ideová sociální struktura složená z intersubjektivních chápání, ve kterých jsou státy náchylné k horším předpokladům o záměrech druhých (Kauppi, Viotti 2012:284).

Třetí tvrzení, se který jsou za jedno oba proudy konstruktivismu, zní, že aktéři a struktury se navzájem utváří. Normativní a ideové struktury mohou dobře podmiňovat identity a zájmy aktérů, ale tyto struktury nemohou existovat bez znalostí aktérů. Alexandr Wendt naznačuje, že konstruktivisté jsou, stejně jako neorealisté, strukturalisty. Nicméně konstruktivisté se jeví být lepší strukturalisté, v závislosti na důrazu na vliv nemateriálních struktur na identity a zájmy (Reus-Smith 2005:197). *Institucionalizované normy a ideje definují význam identit jednotlivých aktérů a vzorců odpovídajících ekonomické, politické a kulturní aktivitě snoubené s aktéry, a to skrze vzájemnou interakci, kterou utváří poměrně trvalé sociální struktury ve významech, jež definují naše identity a zájmy* (Wendt in Reus-Smith 2005: 197-198).

2. Historie americko-kubánských vztahů v letech 1950-2001

Diplomatické vztahy mezi US a Kubou se vyhrotily na počátku 60. let 20. století. V roce 1962 vypukla mezinárodní politická krize, u které hrozilo, že vypukne v jadernou válku. Na začátku roku 1952 došlo na Kubě k vojenskému převratu bývalého prezidenta Fulgencia Batisty a ke svržení občanské vlády (Nálevka 2000: 98). Spojené státy podporovaly Batistův režim, za účelem ochrany svých zájmů ale jakmile se jeho vláda stávala čím dál více násilnou Spojené státy se samy rozhodly distancovat⁵ nového diktátora (Foran 2009: 16). Proti Batistově vládě se časem vymeziло několik opozičních seskupení, nejvýraznějším bylo Hnutí mládeže století v čele s mladým právníkem Fidelem Castrem. Toto hnutí provedlo 26. července 1953 neúspěšný ozbrojený útok na kasárna Moncada v Santiagu de Cuba a povstalci byli poraženi vládními jednotkami. Fidel Castro byl jako lídr tohoto hnutí zajat a postaven před soud. Poté byl i se svým bratrem Raulem odsouzen. Nicméně po amnestii v roce 1955, organizované vysokou církevní hierarchií byl propuštěn a společně se svým bratrem odjel do zahraničí (Nálevka 2000: 98-99).

V mexickém exilu založil Fidel Castro nové seskupení s názvem Hnutí 26. července. Název hnutí měl připomínat neúspěšný útok na pevnost Moncada, stejně tak jeho programové prohlášení, kterým se stala Castrova řeč „*Dějiny mi dají za pravdu*“, jež přednesl na svou obhajobu (Tamtéž). V Mexiku Castro připravil i plán ozbrojeného boje proti kubánskému diktátorovi. Podle tohoto plánu se měl Fidel Castro vylodit se svou skupinou na Kubě 30. listopadu 1956 a připojit se k domácím odboji, avšak jachta Granma, na které se plavili, dosáhla cíle kvůli nepřízní počasí až v noci z 1. na 2. prosince. Z této skupiny dorazilo do prvního tábora v pohoří Sierra Maestra pouhých 12 mužů (Villa, Neubauer 2007: 84–86). Hnutí se postupně rozšiřovalo a získávalo podporu chudých vrstev obyvatelstva budováním škol a nemocnic. Úspěšná ofenzíva partyzánů donutila Batistu 1. ledna 1959 k útěku do exilu v Dominikánské republice. Příštího dne byla podepsána dohoda o ukončení bojů mezi Castrem a generálem Cantillem, velitelem vojenské junty, kterému Batista formálně předal moc. Dne 2. ledna 1959 bezpodmínečně kapitulovala i posádka v kasárnách Moncada. Boje skončily (Bradley 1994: 113–114).

⁵Kongres Spojených států vydal akt, jež zakazoval veškerý export zbraní v rámci Batistova režimu. (Brenner 1998:31)

Vítězství kubánské revoluce v roce 1959 vedlo k šokující reakci uvnitř americké politické scény. Castro byl odhodlán ukončit vliv Spojených států na Kubě, což bylo proti všem americkým zájmům a vztahy mezi oběma zeměmi se rychle zhoršily. Tento proces byl urychlen kontextem studené války, ve kterém se revoluce uskutečnila. Castro nebyl komunistou, když začal revoluci: *"Marxismus-leninismus, do něhož Castro režim gravitoval, je atributem kubánské revoluce, nikoli jeho podstatou."* (Matthews 1975: 514) Po skončení partyzánské války se prezidentem stal Manuel Urrutia a premiérem José Miró Cardona. Raúl Castro, oficiální následník v případě bratrovy smrti, byl jmenován ministrem obrany. Fidel Castro zůstal velitelem armády, která byla přejmenována na Povstalecké ozbrojené síly a udržela si reálnou moc (Gott 2005: 215).

Poté, co ze své funkce na protest proti popravě stoupenců Batistova režimu Cardonna odstoupil, byl premiérem jmenován Fidel Castro, který začal prosazovat sociální politiku. V únoru 1959 rozhodl, i přes nesouhlas prezidenta, o zkrácení platů ministrů a soudců. Bylo sníženo nájemné, úrokové sazby na hypotéky, telefonní poplatky i ceny lék, čímž si Castro zajistil podporu mezi širokou veřejností. 17. května 1959 byla vyhlášena pozemková reforma, podle níž si pozemkoví vlastníci mohli ponechat pozemek o velikosti 402 hektarů (1000 akrů), plochy větší, než stanovená míra byly vyvlastněny. Výjimku tvořily výnosné rýžové a třtinové plantáže. Znárodněná půda měla být rozdělena na menší pozemky o výměru 67 akrů a přidělena jednotlivým vlastníkům⁶. Zákon také stanovil, že v budoucnosti budou moci půdu na Kubě vlastnit jen Kubánci (Gott 2005: 218–220). Z komerčního hlediska byly také ohroženy americké zájmy na Kubě. Castro znárodnil několik amerických společností a přerozdělil pozemky vlastněné americkými společnostmi. Tyto reformy vedly ke snížení kvóty na cukr ze strany USA a vytvořily síť opatření „oko za oko“, která zapříčinila pozastavení diplomatických vztahů a obchodu mezi oběma zeměmi a nepřátelství, které by rozdělilo mezinárodní společenství (Oseija 2006: 34). Pozemková reforma byla samozřejmě negativně vnímána zejména velkými pozemkovými vlastníky, z nichž většinu tvořili Američané. Ale i prezident Urrutia⁷ a další členové vlády protestovali proti některým článkům zákona o pozemkové reformě, jež považovali za komunistické (Nálevka 1997:36).

⁶ Toto opatření mělo získat podporu zejména bezzemků.

⁷ Poté, co prezident vyjádřil své antikomunistické postoje veřejně, byl Castrem v červenci 1959 donucen k rezignaci a na uvolněný post byl dosazen Castrovi loajální Osvaldo Dorticós Torrado, který byl spojen s komunistickou stranou (Nálevka 1997: 36).

Kubánská revoluce měla velký ohlas po celém světě, ale zejména v zemích Latinské Ameriky a v USA. Eisenhowerova administrativa nebyla Castrově vládě nakloněna, ale i přesto ji 7. ledna 1959 oficiálně uznala (Bradley 1994: 115). Po uzákonění pozemkové reformy zaslaly USA Kubě protestní nótu požadující adekvátní kompenzace za vyvlastněnou půdu. V červnu 1959 vláda USA také neoficiálně přijala za cíl podporovat opoziční síly ve snaze svrhnout Castrův režim a nastolit pro USA loajálnější vládu. Plán na svržení revoluce navrhoval sabotáže v kubánských cukrovarech a útoky malými letadly s kubánskými exulanty financovanými CIA (Gott 2005: 230–231). Po napadení Havany v říjnu 1959 neoznačeným letounem zaslala kubánská vláda protest do Washingtonu i s důkazy, že letoun startoval z letiště na Floridě. Američané se od incidentu distancovali (Nálevka 1997: 37–38).

Poté, co tři ostrovní rafinerie vlastněné americkými společnostmi odmítly na nátlak vlády USA zpracovat sovětskou ropu, byl jejich majetek v červnu 1960 zabaven. O měsíc později Eisenhower rozhodl o snížení kvóty na dovoz kubánského cukru do USA. V reakci na tento krok USA nechal Castro 6. srpna znárodnit veškerý americký majetek na Kubě. Dne 2. září pronesl Castro projev, jenž je znám jako První havanská deklarace a ve kterém vinil Spojené státy ze vměšování se do vnitřní politiky latinskoamerických států. Také řekl, že Kuba „s vděkem přijímá raketovou pomoc ze Sovětského svazu, kdyby naše území bylo napadeno vojenskými silami Spojených států“ (Gott 2005: 234–236). Dne 19. října 1960 odvolaly USA z Havany svého velvyslance a o měsíc později uvalily na Kubu vývozní embargo, které se týkalo všech komodit s výjimkou potravin a léků. Castrova vláda nyní musela najít způsob, jak zmírnit dopady ekonomického boje s USA. Řešení našly v Sovětském svazu, který se spolu s dalšími zeměmi východního bloku zavázal ke koupi čtyř milionů tun cukru a nahrazení dovozu z USA. V lednu 1961 USA s Kubou přerušily diplomatické vztahy (Nálevka 1997:41-42).

V roce 1952 po Batistově chopení se moci přerušil Sovětský svaz s Havanou diplomatické styky, které byly obnoveny až v květnu 1960, ačkoli Sovětský svaz uznal Castrovu vládu již v lednu roku 1959 stejně jako Američané. Po pádu Batistovy diktatury si Castro uvědomoval, že Kuba potřebuje zlepšit vztahy se Sovětským svazem zejména kvůli prodeji cukru, na kterém byla kubánská ekonomika závislá. V únoru 1960 byla podepsána smlouva o odkupu jednoho milionu tun cukru ročně platná na pět let, i přestože byli Sověti v produkci cukru naprosto soběstační. Také byl Kubě poskytnut úvěr 100 miliónů dolarů na nákup zemědělského zařízení. Obdobné smlouvy

byly uzavírány i se sovětskými spojenci, včetně Československa (Gott 2005: 232–233). V červenci 1960 Moskva varovala americkou vládu před ozbrojenou akcí vůči Kubě, po níž by mohlo následovat odvetné opatření ze strany Sovětského svazu (Nálevka 1997: 39–40). V roce 1961 se sovětským velvyslancem v Havaně stal znalec Latinské Ameriky a agent KGB Aleksander Aleksejev, jenž byl na tento post dosazen na Castrův popud a během kubánské krize se stal prostředníkem mezi Chruščovem a Castrem (Nálevka 1997: 48).

V dubnu se invaze na Kubu účastnilo tisíc pět set kubánských emigrantů. Invazní jednotka vznikla již za Eisenhowerovi administrativy, byla pod vedením CIA a měla se zasadit o ukončení Castrovi vlády na Kubě. Nedlouho po inauguraci se Kennedy na základě doporučení svých poradců rozhodl jednat. Doufal, že invaze emigrantů podpoří Castrovu opozici a vyústí v antikomunistickou vládu na Kubě, což by mu zaručilo uznání za potlačení komunistických tendencí na západní polokouli (Anderson 2016:19).

Draper argumentuje, že *„invaze v Zátocě sviní byla jednou z vzácných historických událostí – naprostým selháním.“* (Draper in Anderson 2016: 19) Castro invazi očekával, protože týden před jejím zahájením byly bombardovány letecké základny v Havaně a Santiagu a zvýšila se i aktivita odpůrců Castrova režimu (Gott 2005: 245–246). Kubánská vláda si ihned stěžovala u Rady bezpečnosti OSN na nevyprovokovaný útok, ale americký zástupce v Radě bezpečnosti Adlai Stevenson toto napadení označil za akci uprchlíků z revolučního letectva, jak zněla verze CIA. Kvůli rozhořčené reakci veřejnosti Kennedy odvolal plánovaný druhý nálet, což operaci značně ztížilo (Nálevka 2001:32).

Invaze začala 17. dubna, kdy se jedna skupina exulant vylodila na pláži Girón, druhá na pláži Larga. Castro okamžitě vyhlásil pohotovost letectva a nařídil bombardování lodí exilového vojska. Zároveň přikázal, aby byli zatčeni lidé podezřelí z kontrarevoluční činnosti, čímž znemožnil vyvolání povstání proti režimu. Proticastrovští bojovníci byli poraženi během dvou dnů. Z celkového počtu 1500 mužů jich bylo 100 zabito a 1200 zajato (Gott 2005: 246). Castro nabídl USA výměnu zajatců za 500 traktorů, ale jednání trvala déle než rok a exulanti byli nakonec v prosinci 1962 vyměněni za léky a potraviny v hodnotě 53 milionů dolarů (Frankel 2004:168). Podle Nálevky neúspěch akce zapříčinilo zejména podcenění Castrova režimu ze strany CIA, volba bažinaté Zátoky sviní jako místa vylodění a odvolání druhého leteckého útoku (Nálevka 2001:

33). Bradley uvádí jako dva hlavní důvody nezdaru operace absenci letecké podpory invaze a fakt, že se nepodařilo vyvolat lidové povstání (Bradley 1994:116).

Akce se pro Kennedyho administrativu stala neúspěchem, ale neznamenala ukončení plánování dalších operací na odstranění Castra. Příprava různých návrhů na svržení kubánského režimu dostala název Operace Mangusta a jejím vedením byl pověřen generál Edward Lansdale pod dohledem Roberta Kennedyho⁸ a Maxwella Taylora (Hunt 1996:234). Operace probíhala v letech 1962-1965, ale nakonec byla odložena, protože její úspěch by vyžadoval přímou vojenskou akci USA, kterou prezident Kennedy za svého života odmítal (Nálevka 2001:183). Dne 18. dubna 1961 zaslal Chruščov Kennedymu protestní dopis, v němž psal, že „*není tajemstvím, že ozbrojené skupiny útočící na tuto zemi byly vycvičeny, vybaveny a vyzbrojeny Spojenými státy.*“ Neúspěšnou invazi označil za akt americké agrese a oznámil, že Sovětský svaz poskytne Kubě veškerou možnou pomoc v případě dalšího útoku. Neúspěšnou invazi označil za akt americké agrese a oznámil, že Sovětský svaz poskytne Kubě veškerou možnou pomoc v případě dalšího útoku (FRUS 1996a: 9). Kennedy toto nařčení odmítl a varoval sovětskou vládu před vměšováním se do záležitostí na Kubě (FRUS 1996a:10).

Po této invazi se Castro obával dalšího, lépe připraveného útoku a hledal garanta své bezpečnosti. Toho našel v Sovětském svazu, který ochotně přislíbil pomoc v případě vnějšího ohrožení Kuby (Berghe 1996: 108). Rychlé a snadné vítězství nad nepřáteli posílilo Castrovu moc⁹ a vliv, a vedlo k militarizaci společnosti a přetvoření Castrova revolučního režimu v totalitní politický systém sovětského typu (Nálevka 2001: 35). Castro se pod tlakem USA jednoznačně přiklonil na stranu Sovětského svazu a přijal marxismus-leninismus za oficiální ideologii, což mělo za následek nejen její izolaci ze strany USA a jejich spojenců, ale i vyloučení Kuby z Organizace amerických států v roce 1962¹⁰ (Nálevka 1997: 46-47). Po Kennedyho smrti nastoupil do prezidentského úřadu Lyndon B. Johnson, který se přiklonil ke tvrdé taktice vůči Kubě. „*Se současnou situací na Kubě se nemůžeme jen tak smířit, musíme podporovat agresivnější politiku,*“ řekl na konci svého prvního týdne v Bílém domě řediteli CIA John A.

⁸ Pro americkou vládu se odstranění Castra stalo jednou z hlavních priorit její politiky, což dokazují i slova Roberta Kennedyho: „Čas, peníze, námaha ani lidské zdroje tu nehrají roli.“ (Kross 2006:33)

⁹ Vítězstvím Castra přestal de facto platit i Plattův dodatek, který byl přijat dne 12. června 1901 a dával Američanům mimo jiné právo intervenovat na Kubě, kdykoliv to budou považovat za nutné, aby bránili svobodu a nezávislost ostrova. Jeho platnost byla oficiálně zrušena v roce 1934 (Pérez-Stable 1993:4).

¹⁰ Kubě bylo v roce 1962 pozastaveno členství v OAS, což znamená, že její současná vláda nemá právo se účastnit jednání organizace (Organization of American States 2009).

McConeovi (Dumbrell 2004: 387). Mimo jiné řadu projektů zdědil Johnson od Kennedyho administrativy (tajná sabotáž, obchodní embargo). Tyto projekty byly poté nástroji v politikách, jež nová vláda použila k posílení ekonomických a diplomatických tlaků, s cílem izolovat Kubu v regionu. Minimálním cílem amerických politik bylo zabránit tomu, aby se Kuba stala sovětským satelitem nebo hrozbou pro své sousedy. Na jaře 1964 se politici Washingtonu setkali s řadou skutečných a potenciálních konfliktů s Kubou. Obhájci mírnějšího přístupu našli malou podporu u ostatních úředníků a agentur, kteří se preferovali agresivnější přístup (Kornbluh, LeoGrande 2014: 80-82). Na základě důkazů o kubánské podpoře ozbrojené revoluce ve Venezuele a Brazílii se státní oddělení snažilo naléhat na OAS¹¹, aby zastavil všechny regionální diplomatické a obchodní vazby s ostrovem (FRUS 1964-1968: 271).

Na začátku léta 1964 podnikl Fidel Castro kroky k řešení jakékoliv hrozby pro pozitivní změnu vztahů mezi USA a Kubou, konkrétně situaci ohledně nevydané zprávy Warrenovy komise o atentátu na J.F. Kennedyho. Obával se, že komise dojde k názoru, že se na něm Kuba nějakým způsobem podílela (Kornbluh, LeoGrande 2014: 96). Během, Castro vystupňoval své snahy oslovit¹² Johnsonovu administrativu. V rozhovoru s New York Times Castro navrhl "rozsáhlou diskusi o problémech", která rozděluje Havanu a Washington. Dokonce akceptoval svůj podíl viny za poruchu vztahů mezi USA a Kubou (Shenon 2013: 388-92). Castrovo rozhodnutí oslovit Johnsonovu administrativu odráželo jeho stupňující se obavy se střetu se Spojenými státy.

Když byl Richard Nixon v roce 1969 zvolen prezidentem, nepředpokládal, že by došlo ke změně v americko-kubánských vztazích. Ve skutečnosti byla nenávisť mezi Nixonem a Castrem datována už od roku 1959. Když se Castro, jako nový vůdce Kuby, setkal s místopředsedou Nixonem, a poté si stěžoval redaktorovi Miguelu Quevedovi, že s ním Nixon špatně zacházel (Duncan, 1993: 220). Nixon po inauguraci oznámil, že během jeho přítomnosti v úřadu nedojde k žádné změně v kubánské otázce, ale Nixonův poradce pro národní bezpečnost, Henry Kissinger, nebyl tak zpátečnický. Po administrativních návštěvách v Číně a Sovětském svazu došlo ke zlepšení vzájemných vztahů, tyto zlepšené vztahy měly poté za následek snížení antikomunistických postojů ve Spojených státech. Nejdříve byl Nixon zásadně proti jakékoliv snaze o normalizaci

¹¹ OAS neboli Organizace amerických států.

¹² Během Kennedyho a Johnsonovi administrativy sloužila jako komunikační spojka mezi Castrem a vládou Spojených států žurnalistka Lisa Howard. (Kornbluh, Leogrande 2015: 86).

vztahů s Kubou, ale poté, co byl znovuzvolen do funkce prezidenta začalo se o normalizaci americko-kubánských vztahů jednat (Kaplowitz 1998: 85).

Během sedmdesátých let Kuba uspěla v rozšíření seznamu svých obchodních partnerů mimo národy východního bloku. V roce 1974 tvořil kubánský export mimo sféru sovětského svazu 45 %. OAS neuspělo ve své snaze dále izolovat Kubu, když deset z dvaceti dvou zemí obnovilo své vztahy s Havanou. Dále se Kuba připojila k několika mezinárodním organizacím, především k SELA¹³ a Organizaci zemí exportujících cukr (Kaplowitz, 1998: 87-88).

Prezident Jimmy Carter zašel ještě dál ve snaze o zlepšení americko-kubánských vztahů než jakýkoliv jeho předchůdce. Navzdory tomu, že jeho ministr zahraničních věcí Cyrus Vance byl proti normalizaci vztahů Carter podporoval zrušení embarga na potraviny a léky (Smith 1987:108). Od začátku Carterovi administrativy byl jeho poradce pro národní bezpečnost Zbigniew Brzezinski silně proti normalizaci vztahů s Kubou. Byl toho názoru, že Kuba je pouze loutko Sovětského svazu, a tudíž jakákoliv gesta v otázce Havany mohou být Moskvou vnímány jako známky slabosti. Veškeré snahy otevřít s Kubou dialog selhaly, když americká zpravodajská služba potvrdila přítomnost kubánských poradců v Angole, se záměrem podpořit levicovou vládu. Situace se ještě více vyhrotila poté, když Kuba poslala vojenskou jednotku na podporu marxistické vlády v Etiopii. Spojené státy poté zaujaly stanovisko, že Kubánské zahraniční intervence jsou důkazem sovětské agrese s cílem rozšíření komunismu (Schwab 1999: 16-17).

Carter usiloval o znovuzvolení, ale prezidentské volby v roce 1980 prohrál. Ronald Reagan, čtyřicátý prezident Spojených států amerických během kampaně silně kritizoval Carterovu americko-kubánskou politiku a jeho jednání s národy, které porušují lidská práva. Osm let vlády Ronalda Reagana a poté čtyři roky George H. W. Bushe uspělo v rušení změn, které Carter zavedl v oblasti sankcí. Ve snaze globalizovat sankce se Reaganova administrativa zaměřila na jedince a společnosti, kteří porušovali embargo a prodávali americké potraviny a zboží na Kubu skrze třetí země. Většina těchto firem byla vlastněna kubánskou vládou, ale nacházely se mimo území Kuby (Kaplowitz 1998:123-124). Reaganova administrativa měla rovněž za cíl izolovat Kubu v oblasti západní hemisféry. Reagan byl úspěšný v rozmlouvání navázání bilaterálních

¹³ SELA neboli Sistema Económico Latinoamericano je organizace založená v roce 1975 k rozvoji ekonomické spolupráce mezi zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku.

vztahů se zeměmi Latinské Ameriky. Díky tlaku Spojených států došlo k nepřijetí Kuby do OAS ani do žádné z dalších regionálních organizací. V roce 1989 Kuba uspěla ve snaze získat křeslo za oblast Latinské Ameriky v Radě bezpečnosti Organizace Spojených národů.¹⁴ V roce 1983 Kongres schválil vytvoření radiové stanice tzv. Radio Martí, cílící především na kubánské obyvatelstvo (Kaplowitz 1998:126-130).

Stejně jako jeho předchůdci se Clinton zabýval řadou tajných rozhovorů s Kubou, ačkoli normalizační vztahy se nikdy nedostaly na pořad jednání. Během svého prvního volebního období vyžadovala migrační krize jednání s Havanou, což vyústilo v sepsání dvou hlavních migračních dohod. Ve druhém volebním období pokračoval společný dialog, tentokrát například na téma protidrogové a protiteroristické spolupráce. Clintonova administrativa byla rovněž více otevřená využívání měkké síly a aktivně podporovala vazby mezi lidmi (Kornbluh, LeoGrande 2014: 268-269). Zlepšením atmosféry vztahů mezi státy a rozšiřováním společenské angažovanosti se Clintonův tým vědomě snažil vybudovat politický volební obvod pro zlepšení vztahů jak ve Spojených státech, tak i na Kubě. Castrovo rozhodnutí sestřelit z kubánského pobřeží v únoru 1996 dvě malá americká letadla a reakce Washingtonu zásadně změnila parametry americko-kubánských vztahů tak, že uzákonila ekonomické sankce. Sankce byly ještě zintenzivněny pomocí zákona o kubánské demokracii¹⁵ (Kornbluh, LeoGrande 2014: 269)

Od prvního dialogu mezi Richardem Goodwinem a Che Guevarou v roce 1961 Kubánci jasně naznačili, že změna režimu nikdy nebude předmětem jednání. Nicméně v důsledku kolapsu Sovětského svazu a sestupu kubánské ekonomiky, spekulovali někteří američtí úředníci o možnosti, že by Castro mohl být ochotný o této otázce přeci jen jednat. Neschopnost nákupu surovin, jako je palivo a hnojivo, způsobila masivní ztráty jak ve výrobě, tak v zemědělství, což vedlo k rozsáhlé nezaměstnanosti. Nedostatek potravin a problémy s distribucí způsobily podvýživu a nemoci, a potíže se zhoršovaly. (www.cia.gov.) V srpnu 1994 se s vidinou čerstvých potravin, spolehlivé elektřiny a ekonomické jistoty začali Kubánci po tisících opouštět ostrov plavili se na Floridu, nejčastěji na po domácí vyroběných raftech.¹⁶ V roce 1993 Clintonovy

¹⁴ Kubě byla v roce 1980 tato pozice upřena z důvodu její podpory sovětské invaze do Afganistánu, ale také díky americké lobby (Kaplowitz 1998:126-130).

¹⁵ Zákon o kubánské demokracii, Cuban Democracy Act známý rovněž jako Torricelli-Graham bill.

¹⁶ Tato událost bývá rovněž známa jako Balsero Crisis. Pojmem balsero je označován ten, kdo ilegálně emigruje na po domácí vyroběných vorech/reftech.

administrativy byl počet emigrujících 3,656, i navzdory tomu, že ilegální odchod znamenal na Kubě porušení zákona. Na zasedání Rady pro Národní bezpečnost bylo dohodnuto dočasné řešení, a to zadržení Kubánců zachráněných na moři na americké námořní základně Guantánamo dokud nedojde k jejich rozdělení na legální a ilegální přistěhovalce nebo dokud nebudou přijati do jiných zemí (Kornbluh, LeoGrande 2014: 282-283). Peter Kornbluh a William LeoGrande jsou toho názoru, že Clintonova politika týkající se Kuby byla hluboce ambivalentní, rozpolcená mezi uznáníhodnými činy a nepřátelstvím, které již v po konci studené války nedávalo smysl. Nicméně, Clintonova éra produkovala několik trvalých úspěchů v americko-kubánských vztazích. V jeho prvním volebním období se jedná zejména o úspěšné vyjednávání z let 1994 a 1995 v oblasti normalizace migrace. V druhém funkčním období převažuje Clintonova strategie zapojení Kubánců do otázky společného zájmu vedlo k omezenou, leč významnou spolupráci v oblasti obchodování s drogami a mezinárodního terorismu. Clinton mimo jiné rovněž uvažoval o zrušení zákazu cestování (Kornbluh, LeoGrande 2014: 361).

3. Americká politika vůči Kubě

V této kapitole aplikuji teoretický rámec, který jsem názorně popsala v první kapitole, na americkou politiku ke Kubě. V první podkapitole se zaměřím na americkou politiku Bushovy administrativy ke Kubě a ve druhé kapitole poté na americkou politiku Obamovy administrativy ke Kubě.

3.1 Přístup americké politiky ke Kubě během Bushovy administrativy

George W. Bush prohlásil, že *„pod současným vedením na Kubě nikdy nebude žádná svoboda. Jedna věc, v níž věříme v Americe, je svoboda pro každého. Věříme ve svobodu pro lidi na Kubě, věříme ve svobodu pro lidi v Iráku, věříme ve svobodu pro lidi v Afghánistánu“* (Kornbluh, LeoGrande 2014: 345) Z těchto tří zemí jediná Kuba nebyla pod vojenskou okupací Spojených států. Ofenzivní neorealisté se s defenzivními neorealisty neshodnou na předpokladu, že státy chtějí pouze odpovídající množství moci. Mearsheimer tvrdí, že státy čelí nejistému mezinárodnímu prostředí, ve kterém jakýkoliv stát může použít moc proti ostatním státům. V takových podmínkách vyžaduje bezpečnost osvojení takového množství moci, které odpovídá moci ostatních států (Labs 1997: 1-49).

Dále dle Mearsheimera není reálné být globálním hegemonem, proto se stát musí smířit pouze s regionální hegemonií. Během studené války Spojené státy vnímaly Sovětskou přítomnost na Kubě jako zásah do své oblasti vlivu, což mělo za důsledek vytvoření embarga. Aby se ujistily, že se rostoucí vztahy mezi Kubou a Sovětským svazem v 60. letech 20. století staly okamžitou bezpečnostní hrozbou pro Spojené státy, musely Spojené státy přijmout opatření, aby si zachovaly svou moc. Přežití pozice Spojených států jako hegemonu na západní polokouli se zdálo být závislé na zániku Castrova režimu na Kubě, což byla jedna latinskoamerická země, která měla mezinárodní podporu a strategickou polohu, aby mohla potenciálně narušit americkou síť kontejnmentu (aljazeera.com).

Ve snaze udržet si pozici vůdce v rámci západní hemisféry se Spojené státy snažily zavést jakoukoliv možnou metodu jinou, než je válka, aby odstranily Castrův režim.

Vedle přímých pokusů o atentát se jednalo o ekonomické embargo, které se snažilo znemožnit Kubě zapojení mezinárodní společnosti. Toto úsilí USA mělo za cíl snížit moc Castrova režimu, a nakonec i vliv Kuby na bezpečnost Spojených států a ideologie okolních latinskoamerických zemí. Studená válka již skončila a došlo k ukončení sovětského vlivu na Kubu. Navzdory tomu na Kubě stále panuje komunistický režim, a tudíž jej Spojené státy pořád vnímají jako hrozbu. Peter Kornbluh a William LeoGrande jsou toho názoru, že pokud by se válka v Iráku vyvíjela dle prvotních představ Spojených států, je velmi pravděpodobné, že by došlo i k invazi na Kubu. Vzhledem k tomu, že se válka v Iráku nevyvíjela dle plánu, možnost intervence na Kubě nebyla reálná. Navzdory tomu ale změna režimu zůstala neustálým cílem amerických politik během Bushovy administrativy. Stále platilo přesvědčení, že zesílení ekonomického tlaku a pomoc kubánským disidentům povede ke kolapsu režimu na Kubě navzdory padesátiletým zkušenostem, jež tvrdily opak. Bushova zahraniční politika neměla v plánu navázat dialog s vládou, o které věřila, že by ji mohla odstranit. Dne 11. září 2001 byla Kuba jednou z prvních zemí, které vyjádřily Spojeným státům soustrast a nabídly pomoc. Vzhledem k tomu, že letiště po celé zemi byla uzavřena, Kuba nabídla své přistávací dráhy každému letu v USA, který potřebuje místo na přistání (Kornbluh, LeoGrande 2014:346).

Tón reakce Kuby se posunul od soucitu k obavám po Bushově řeči v Kongresu, ve které prohlásil: „Jste buď s námi, anebo s teroristy. Od tohoto dne bude každý stát, který nadále drží nebo podporuje terorismus, považován Spojenými státy za nepřátelský režim“ (presidency.ucsb.edu). Bushova administrativa odmítala jakákoliv jednání s Kubou. Jediná reálná situace, za níž by byly Spojené státy ochotny jednat s kubánskou vládou, by byla změna režimu na Kubě, jinými slovy nastolení demokracie, což ovšem nepřicházelo v úvahu ze strany kubánské vlády. Proto se v následujících měsících jakákoliv snaha navázat bližší vztahy ze strany kubánské vlády i ze strany Bushovy administrativy minula účinkem. Kuba se snažila prokázat svou dobrou víru tím, že podepsala všech dvanáct mezinárodních protokolů proti terorismu. Raúl Castro chválil pragmatickou spolupráci mezi americkými a kubánskými vojenskými silami a navrhl ji jako model spolupráce v jiných oblastech: „*V rámci stávajících vztahů existuje prostor...pro větší spolupráci v souvislosti s drogovou problematikou, neorganizovanou migrací a bojem proti terorismu.*“ V listopadu 2001 poskytla Kuba ministerstvu zahraničních věcí pomoc, včetně návrhů

dohod o spolupráci, v těchto třech otázkách. Washington se k těmto návrhům o spolupráci nijak nevyjádřil, pouze se dal slyšet, že vztahy s Kubou by se mohly zlepšit pouze za jediné podmínky, a to uspořádáním svobodných voleb na Kubě (cuba.cu).

Bush se během své administrativy snažil všemi možnými způsoby donutit kubánskou vládu ke změně režimu, což vedlo k zavádění nových restriktivních opatření. Prezident Bush nevěřil výměnám mezi lidmi a ukončil většinu z nich. Klíčovým prvkem Bushovy politiky bylo omezit cestování ze Spojených států s cílem snížit tok tvrdé měny kubánské vládě. Cestování na Kubu, legální i nelegální, rostlo od konce studené války. Cestování v opačném směru (cestování z Kuby do Spojených států) bylo prakticky vyloučeno Bushovou invokací výkonného prezidentského příkazu z dob Reaganovy éry, který zakazuje vstup všem zaměstnaným kubánskou vládou. V centrálně plánované ekonomice to znamenalo téměř každého. Důvodem Bushovy administrativy pro tyto tvrdší sankce byla snaha oslabit kubánskou vládu ekonomickou strangulací - "tedy zajistit rychlý konec Castrovy diktatury" (usaid.gov).

Vracející se cestující demystifikovali Kubu a ztěžovali démonizaci Fidela Castra. Prezident Bush měl jen málo pochopení pro dialog mezi státy, a to i v otázkách společného zájmu. Ronald Reagan položil základy pro spolupráci mezi USA a Kubou v oblasti migrace dohodou z roku 1984. Bill Clinton na tomto základě stavěl se smlouvami v letech 1994 a 1995 a odkázal G. W. Bushovi poradní mechanismus – pololetní rozhovory s cílem vyřešit problémy při provádění stávajících smluv o migraci a zabránit další migrační krizi. Migrační rozhovory se však uskutečnily ve vakuu; jak se zuřivost mezi Washingtonem a Havanou zintenzivnila, konzultace nemohly vydržet tlak (Kornbluh, LeoGrande 2014: 357). Agresivní politiku vůči Kubě podporovaly během Bushovy administrativy i významné kubánské lobbystické skupiny jako například CANF¹⁷ anebo CLC.¹⁸ Kubánští Američané mají, na rozdíl od mexických či jiných hispánských etnik ve Spojených státech, dobře organizované lobby, díky kterému se jim podařilo vytvořit silná a vlivná uskupení, což je činí

¹⁷ Cuban American National Foundation je v současnosti nejvýznamnější kubánskou lobbystickou organizací ve Spojených státech.

¹⁸ Cuban Liberty Council, původně součástí CANF, ale později se odtrhli a vytvořili svou vlastní organizaci.

velmi úspěšnými v prosazování svých cílů. Mají dokonce i své vlastní zástupce v Kongresu (LeoGrande 2015: 477-478).

CANF prosazovala tvrdou politiku vůči Kubě. Byla pro sesazení Castra a nastolení demokratického režimu. K tomu, aby dosáhla svých cílů, podporovala politiky, kteří s jejími názory sympatizovali. Mezi tyto politiky patřil například Robert Torricelli a senátor Robert Menendez, kterým CANF posílala obrovské příspěvky. Robert Torricelli hrál klíčovou roli při vytváření zákona o Kubánské demokracii, který zpříšňoval podmínky embarga za účelem přivést kubánský režim k zániku po rozpadu Sovětského svazu (LeoGrande 2013). Když senátor Helms podpořil Helms-Burtonův zákon, získal od CANF příspěvek na kampaň ve výši 75000 amerických dolarů a prezident Clinton dostal 300 000 dolarů za podporu zákona o demokracii na Kubě. (publicpolicy.peperdine.edu).

Další strategií Bushovy administrativy, která měla přispět k ukončení autoritářské vlády na Kubě, bylo podněcování nepokojů. V říjnu 2003 prezident Bush jmenoval Komisi pro pomoc svobodné Kubě za účelem plánování přechodu Kuby ze stalinistické vlády na svobodnou a otevřenou společnost, a aby tento proces urychlil (latiomes.com). 6. května 2004, tedy v době, kdy vrcholila předvolební prezidentská kampaň, zhotovila komise svou první zprávu, ve které navrhla několik možností řešení situace na Kubě. Většina navržených možností však kolovala mezi konzervativními think-tanky celá léta. Bush je okamžitě všechny přijal. Hlavním doporučením byla podvratná činnost a vyvolávání nepokojů (usaid.gov). Reakce kubánské vlády na nová opatření byla okamžitá a intenzivní. „Tento plán má za cíl anexi Kuby a návrat k falešné republice Plattova dodatku,“ prohlásil Ústřední výbor Komunistické strany (Kornbluh, LeoGrande 2014: 361). Dne 14. května kubánští občané pochodovali kolem oblasti, ve které sídlila americká zájmová sekce v Havaně, aby protestovali proti novému opatření, a Castro prohlásil, že je připraven „zemřít v boji proti své vlasti“ (frso.org).

Vicky Huddleston, vedoucí americké diplomatické mise na Kubě, začala vést telefonické rozhovory s kubánskými disidenty. Její nástupce James Cason přistoupil k více agresivnímu jednání, začal se s disidenty scházet osobně, a dokonce jim nabídl svou rezidenci na Kubě jako místo, kde se mohou pravidelně scházet. Kubánští političtí činitelé proti takovému chování protestovali, ale neúspěšně. Dokonce i Castro sám veřejně vystoupil a varoval Spojené státy, že, bude-li ve svém konání

pokračovat, může dojít k zadržení amerických aktivistů (nytimes.com). Casonovým cílem byla především provokace Castra, jak připustil Bushův asistent tajemníka pro záležitosti západní hemisféry Roger Noriega: „Řekli jsme svému příteli Jamesovi Casonovi, že pokud by jen mohl provokovat kubánský režim do té míry, až by ho vyhnal ze země, mohli bychom na to reagovat uzavřením Sekce kubánských zájmů ve Washingtonu.“ (progresoweekly.us) Nakonec ale raději, než na americkou diplomatickou misi udeřil Castro na samotné disidenty. Dne 23. března 2003 začala kubánská státní bezpečnost shromažďovat disidenty. Sedmdesát pět z nich bylo uznáno vinnými ze spolupráce se Spojenými státy a ničení kubánské vlády a byli odsouzeni k pobytu ve vězení od šesti do dvaceti osmi let. Washington na to odpověděl vyloučením 14 kubánských diplomatů z mise OSN v New Yorku a kubánské zájmové sekce ve Washingtonu, což bylo největší hromadné vyhoštění diplomatů od přerušení diplomatických vztahů v roce 1961 (newyorktimes.com).

Castrův zásah odrážel jeho strach, že Washington plánuje na ostrově podněcovat nepokoje jako záminku pro zásah. Spojené státy formulovaly doktrínu preventivní války a napadly Irák na základě toho, že damašský diktátor Saddám Husajn podporoval terorismus a vyvíjel zbraně hromadného ničení. Přesně stejná obvinění byla nyní namířena vůči Kubě. Zatčení disidentů nejen rozdělilo jejich vnitřní síť, ale také projevilo odraz síly a neúprosného odhodlání odolat tlaku USA (Kornbluh, LeoGrande 2014: 361). Humanitární pomoc při katastrofě byla jednou z oblastí, ve kterých se Kuba a Bushova administrativa přiblížily ke spolupráci, ale nakonec selhaly kvůli nedostatku důvěry. Spolupráce na sledování a předpovědi hurikánů pocházela z počátku dvacátého století a pokračovala i po roce 1959. Vědci pracující v americkém Národním hurikánovém centru a americkém meteorologickém úřadu v Miami se setkali se svými kubánskými kolegy a vyměnili si informace o vývoji bouřek (disasterdiplomacy.org). Strany se opět nedohodly na spolupráci, v případě vzniku hurikánu.

3.2 Přístup americké politiky ke Kubě během Obamovy administrativy

Neoliberalismus je varianta liberální teorie mezinárodních vztahů zaměřující se na roli mezinárodních institucí v získávání kolektivních globálních cílů, proto bývá nazýván rovněž liberální institucionalismus. Za účelem prozkoumat mezinárodní spolupráci se neoliberalismus připojil ke státocentrické perspektivě, která, stejně jako neorealismus, považuje státy za unitární racionální aktéry, kteří maximalizují svůj užitek a dominují globálním událostem. Primární oblast zájmu neoliberálů zahrnuje otázku, jak dosáhnout spolupráce mezi státy a dalšími aktéry mezinárodním systémem. K mezinárodní spolupráci dochází tehdy, když státy přizpůsobí svou povahu aktuálním či očekávaným preferencím ostatních v tom smyslu, že politiky aktuálně následované jednou vládou umožňují jejím partnerům realizaci jejich vlastních zájmů (Keohane 1984:51).

Tento cíl, tedy dosáhnout spolupráce mezi ostatními aktéry, si přisvojil i bývalý prezident Spojených států Barack Obama. Proti současné politice Spojených států vůči Kubě se vymezil ještě jako senátor během své prezidentské kampaně v srpnu roku 2007. V Little Havana v Miami prohlásil: „Během posledních padesáti let jsme byli zapojeni do neúspěšné politiky s Kubou a musíme to změnit.“ (nytimes.com) Zatímco Obamovi oponenti, Hillary Clintonová a John McCain, následovali již vyzkoušenou cestu kárající Kubu za účelem apelovat na konzervativní kubánsko-americké voliče, Obamovým cílem bylo soustředit se na rostoucí umírněný proud mezi kubánskými Američany.

V květnu 2008 byl v Miami srdečně přijat kubánskou americkou národní nadací, nejvýznamnější politickou skupinou v komunitě. Ve svém projevu Obama stanovil své základní cíle v oblasti kubánské politiky. Jedním z nejdůležitějších kroků bylo setkání s novým kubánským lídrem Raulem Castrem. Obama slíbil ukončit omezení pro převody peněz, obnovení rodinného cestování pro kubánské Američany a obrodu vzdělávací a kulturní výměny mezi lidmi a zapojení Kuby do rozhovorů o otázkách

vzájemného zájmu. Angažovanost, jak argumentoval, nabídla nejlepší naději na podporu "demokratického otevření na Kubě", což by bylo "hlavním cílem naší politiky" (Badella 2014: 30). Největším posunem v americko-kubánské politice bylo slibované zmírnění restrikcí v oblasti cestování mezi Spojenými státy a Kubou. Toto zmírnění restrikcí potvrdilo fakt, že nynější prezident nemá v plánu pokračovat v politice neustálého zvyšování sankcí a omezení vůči Kubáncům, tedy politiky svého předchůdce George Bushe (LeoGrande: 2008/2009: 88). V červenci roku 2009 došlo k obnovení jednání mezi oběma vládami. Tato jednání se týkala především migrace obyvatel mezi Kubou a USA. Na tato jednání posléze navázaly rozhovory v Havaně, během kterých vedli zástupci obou států diskuse o zavedení přímého komunikačního spojení mezi vládami (Sullivan 2014:26).

Liberálové kladou důraz na dva základní historické pojmy, které činí z realismu stále více nepřesný popis současné globální politiky. Za prvé je to zvyšující se vzájemná závislost v rámci odlišných oblastí následkem moderní technologie a průmyslového rozvoje (Kauppi, Viotti 1998: 308). Vzájemná závislost vytváří vztah, ve kterém jsou akce a zájmy propletené. Tento vztah může mít nezamýšlené nežádoucí účinky, ale aktéři, kteří se jej účastní, rovněž získají důležité výhody. Zároveň žádný aktér nemá na ohrožení či ukončení tohoto vztahu žádný zájem. Koncept vzájemné závislosti může mít za následek zklidnění mezinárodního anarchického prostředí (Sterling-Folker 2013:117). Druhý pojem, na který kladou liberálové důraz je období hegemonické stability, kterou zajistily USA po druhé světové válce. Hegemonie je stav, kdy jeden stát disponuje větším podílem moci v mezinárodním systému. Tato převaha mu umožňuje ovládnout uspořádání a tvořit pravidla, kterými se bude řídit mezinárodní politika a ekonomické vztahy (Goldstein, Pevehouse 2006:82).

Z normalizace vzájemných vztahů by tedy měly prospěch obě země, jak Kuba, tak Spojené státy. „Ekonomická a finanční blokáda, která v průběhu let způsobila nesčetné škody na životech kubánských obyvatel i v ekonomice naší země, musí být zrušena“ (obamawhitehouse.archives.gov). K odstranění ekonomických sankcí je však nutné, aby se vlády obou zemí shodly v otázce lidských práv, což v blízké budoucnosti není pravděpodobné (en.granma.cu). Na začátku roku 2015 došlo k rozsáhlému zásahu proti Kubáncům protestujícím proti režimu, za který americké

ministerstvo zahraničí kubánský režim oficiálně zkritizovalo (latinpost.com). Stejně tak by musel prezident Obama přesvědčit americký Kongres o tom, že zrušení embarga může spíše než jeho striktní dodržování pomoci kubánským obyvatelům zlepšit životní podmínky.

Několik faktorů napomohlo k jednání o spolupráci mezi Kubou a USA. Jedním z nich byl otevřenější přístup Raúla Castra k reformám jak v ekonomice, tak v oblasti mezinárodních vztahů. Raúl Castro si na rozdíl od svého bratra Fidela Castra byl vědom faktu, že socialismus na Kubě je udržitelný pouze v případě, že se země více zapojí do mezinárodní ekonomiky a politiky (huffingtonpost.com).

Ke změně přístupu došlo i u kubánské menšiny ve Spojených státech. Americko-kubánská komunita, sídlící převážně na Floridě, je nejpočetnější kubánskou menšinou na světě. Názor této komunity v oblasti americko-kubánských vztahů v posledních letech poměrně často ovlivňuje americkou politiku, převážně potom volební agendu jednotlivých kandidátů. Trimpa Group je nyní jednou z významných skupin, které podporují normalizaci vztahů s Kubou. Tato skupina poskytuje profesionální poradenství, radí, kterým politikům přispívat na kampaně, a organizuje nejrůznější akce k dosažení cíle svých klientů. Právě z důvodu podpory normalizace americko-kubánských vztahů si Trimpa Group najala kubánská Američanka Patty Ebrahimi. Ebrahimi zadala Trimpa Group projekt spočívající ve tříměsíčním výzkumu politického prostředí. Bylo zjištěno, že mnoho vysoce postavených pracovníků Obamovy administrativy je nakloněno změně americké politiky vůči Kubě. Ve prospěch lobbingu za vstřícnější politiku ke Kubě a podpoře politiků věnovala Ebrahimi 1 milion amerických dolarů. (Kornbluh, LeoGrande 2015)

Nejenže situace v roce 2008 změnu politiky umožňovala, mírnější přístup ke Kubě byl vyloženě výhodný. Celkový postoj zvětšujícího se kubánského a hispánského elektorátu se od roku 1990 radikálně změnil. Podle výzkumu institutu Pew Research zaměřeného na hispánskou populaci USA se ti, kteří se do Spojených států přistěhovali před rokem 1990, identifikovali ze 48 % jako republikáni, zatímco Kubánci, kteří se přistěhovali po roce 1990, byli z 57 % demokraté. Demokraté zcela nepopíratelně získali na popularitě u kubánských Američanů, kteří byli dlouho považováni za konzervativce. Dohromady s Obamovou strategií politické a

ekonomické liberalizace vůči Kubě tak demokratická strana doufá v zajištění stabilní podpory této skupiny voličů, která má výraznou váhu ve volbách. (Lopez and Krogstad 2014)

LeoGrande tyto změny v preferencích přičítá demografické změně obyvatelstva. Zatímco během 60. a 70. let přicházeli do USA zejména političtí uprchlíci, ti, kteří přijeli po konci studené války, mají na Kubě rodinu, se kterou jsou v kontaktu. Změny ve zkušenostech jednotlivých generací silně ovlivnily i jiné názory a novější kubánští imigranti spíše podporují možnost cestovat a posílat peníze své rodině na Kubě. (LeoGrande 2015 477-478) Také identifikuje, proč ke změnám ve volebních preferencích docházelo se zpožděním. Kubánští imigranti, kteří do USA přijeli dříve, častěji získali občanství a také mají o 40 % větší účast na volbách. Změnu tohoto trendu zapříčinil větší příliv nových kubánských přistěhovalců a změna demografické křivky kubánských Američanů. Obama na tuto taktiku vsadil a díky tomu vyhrál volby v klíkových státech v roce 2008, když se tato změna poprvé projevila. (LeoGrande 2015: 481) V roce 2012 získal Obama 49 % hlasů kubánských Američanů oproti 47 % hlasů pro Mitta Romneyho. (miamiherald.com)

Dne 11. dubna 2015 proběhlo první oficiální setkání kubánského a amerického prezidenta po 60 letech, během kterého Raúl Castro a Barack Obama diskutovali například o obnovení diplomatických vztahů. Kuba však stále nebyla vyjmuta ze seznamu zemí podporujících terorismus, s kterými dle americké legislativy nemůže prezident plně obnovit diplomacii (newsweek.com). Pro plné obnovení diplomacie požaduje Kuba po Spojených státech odstranění embarga. Jak kubánský prezident zmínil ve svém prosincovém projevu: „To (oznámené obnovení diplomatických vztahů) však neznamená, že byl vyřešen hlavní problém ve vztazích našich zemí“ (obamawhitehouse.archives.gov). Dalším významným mezníkem byla Obamova návštěva Kubu v březnu roku 2016. Obama byl první americký prezident, který Kubu navštívil, po bezmála století přerušení diplomatických vztahů. Jeden z administrativních pracovníků o této návštěvě prohlásil, „Obama to dělá ne kvůli Kubě, ale kvůli Spojeným státům, protože se to stalo pro USA velkou překážkou – velkou překážkou ve vztahu k Latinské Americe“ (theguardian.com).

V hlavní zprávě vysílané živě s Raulem Castrem Obama vyzval obě země, aby prosadily reformy. Kubánská vláda by měla pokračovat v politické a ekonomické liberalizaci a Kongres USA by měl zrušit obchodní embargo, řekl. **Před Obamovou**

cestou Obama dále urychlilo omezení Spojených států v oblasti cestování a financí s ohledem na Kubu. Později v tomto roce začaly komerční americké letecké společnosti nabízet lety mezi zeměmi poprvé za více než padesát let. Dny před tím, než v lednu 2017 opustil úřad, zrušil Obama politiku tzv. "mokré nohy a suché nohy", kteřá od roku 1995 dovolovala Kubáncům, kteří vstoupí na území USA bez povolení k trvalému pobytu. Tento krok přiměl vládu Spojených států k zacházení s Kubánci jako s jinými neregistrovanými přistěhovalci. Kubánská vláda tuto změnu přivítala a souhlasila s tím, že dovolí návrat zpátky do země všem občanům Kuby, kterým Spojené státy nedovolily pobyt (cfr.org).

Smrt Fidela Castra a volba Donalda Trumpa v závěru roku 2016 rekonfigurovala debatu o amerických politikách v oblasti americko-kubánských vztahů. Republikánský kandidát na začátku své prezidentské kampaně vyjádřil podporu pro détente, ale později prohlásil, že změní Obamovy reformy, pokud vláda Castra nezbaví politických vězňů a neudělí kubánským občanům více politických a náboženských svobod. Stejně jako všichni prezidenti USA může Trump odvolat některé nebo všechny výkonné kroky svého předchůdce. Analytici však tvrdí, že pokud se takto rozhodne, bude pravděpodobně čelit značným opozicím vedoucích představitelů v USA; mnoho společností ve Spojených státech včetně společností Google, Airbnb a Starwood Hotels & Resorts od uvolnění vzájemných vztahů těžce investovalo do nových podniků na Kubě (cfr.org).

Závěr

Cílem této práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku „*Jak se liší přístup administrativ George W. Bushe a Baracka H. Obamy ke Kubě skrze optiku teorií neorealismu, neoliberalismu a konstruktivismu?*“ Jinými slovy, zda byly George W. Bush a Barack H. Obama realisté, liberálové či konstruktivisté. Již ve třetí kapitole lze poznat, že George W. Bush si osvojil koncept ofenzivních neorealismu jehož autorem je John Mearsheimer. Dle této teorie Spojené státy cítily ohrožení své pozici hegemonu v oblasti západní hemisféry i přesto, že Kuba již nebyla pod vlivem Sovětského svazu, stále to byl komunistický režim, který se nacházel relativně blízko Spojených , a tudíž se snažily jakýmkoliv způsobem tuto hrozbu odstranit.

Zdroje

- “Address before a Joint Session of the Congress on the United States Response to the Terrorist Attacks of September 11,” *PPP GWBush*. 2001. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=64731> (1. 5. 2017)
- Badella, Allesandro. 2014. „Between Carter and Clinton: Obama’s policy towards Cuba.“ *Caribbean Journal of International Relations & Diplomacy*. 2(2) Dostupné z: <https://www.researchgate.net/> (1. 5. 2017)
- Berghe, Yvan van den. 1996. *Velké nedorozumění: dějiny studené války (1917-1990)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Bradley, J.F.N. 1994. *Válka a mír po roce 1945: Dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem*. Praha: Victoria Publishing.
- Brenner, P. 1988. *From Confrontation to Negotiation: U.S. Relations with Cuba*. Colorado: Westview Press.
- Burchill, Scott. 2005. „Liberalism“ Pp 55 in in Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Patterson, Christian Reus-Smith, Jacqui True. *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Carr, Edward H. 1964. *The Twenty Years Crisis 1919-1939*. New York: Harper & Row.
- CIA, Director of Central Intelligence. 1993. „Cuba: The Outlook for Castro and Beyond,” (online) Dostupné z: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0000609287.pdf (29.4.2017).
- Caputo, Marc. 2012. „Poll: Obama Got Big Share Of Cuban American Vote, Won Among Other Hispanics In Florida”. *Miami Herald*. Dostupné z:

<http://www.miamiherald.com/news/politics-government/article1944391.html>

(3.5.217)

Castro, Fidel. 2009. „Obama and the Blocade.“ *Juvenude Rebelde*. Dostupné z: <http://www.cuba.cu/gobierno/rauldiscursos/index2.html>. (1. 5. 2017)

Commission for Assistance to a Free Cuba, *Report to the President, May 2004*, Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pcaab192.pdf (3. 5. 2017)

Dessler, David, John Owen. 2005. „Constructivism and The Problem of Explanation: A review Article.“ *Perspectives on Politics*. 3 (3): 597-610. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3689039> (23.4.2017)

Donnelly, J. 1995. „Realism and international relations.“ Pp 175 in J. Farr, *et al.* (eds). *Political Science in History: Research Programs and Political Traditions*. New York: Cambridge University Press.

Dumbrell, John. *President Lyndon Johnson and Soviet Communism*. Manchester: Manchester University Press, 2004.

Duncan, W. Raymond. 1993. „Cuban – U.S. Relations and Political Contradictions in Cuba.“ Pp 215 In *Conflict and Change in Cuba*, eds. Enrique A. Baloyra and James A. Morris, Albuquerque: University of New Mexico Press.

„Fact sheet by president Obama Charting new course to Cuba“ 2014. *The official site of White house*. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/12/17/fact-sheet-charting-new-course-cuba> (1. 5. 2017)

Fierke, K.M. 2013. „Constructivism.“ Pp 187 in Dunne, Tim, Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theorie: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.

Finnemore, M, K. Sikkink. (1998). ‘International Norm Dynamics and Political Change’, *International Organization*. (5)2: 887–918. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization> (15.4.2017)

Foran, J. (2009). Theorizing the Cuban the Cuban Revolution. *Latin American Perspectives*, 36 (2), pp. 16-30. Dostupné z: <http://latinamericanperspectives.com/> (28.4.2017)

Foreign Relations of the United States (FRUS). 1946-1968. „Vietnam“ (online). Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v07/preface> (28.4.2017)

Foreign Relations of the United States (FRUS). 1996a. „Telegram From the Embassy in the Soviet Union to the Department of State.“ (online). Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d9> (28.4.2017)

Foreign Relations of the United States (FRUS). 1996a. „Letter From President Kennedy to Chairman Khrushchev“ (online) Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v06/d10> (28.4.2017)

Glantz, Michael H. 2000. „Climate-Related Disaster Diplomacy.” *Cambridge Review of International Affairs*. 14(1): 233-253 Dostupné z: <http://www.disasterdiplomacy.org/glantz2000.pdf> (3. 5. 2017)

Glaser, C.L. (1994/95) ‘Realists as optimists: cooperation as self-help,’ *International Security* 19 (3): 50–90. Dostupné z: <https://www.jstor.org/> (23.4. 2017)

Glasner, C.L. 2003. „The necessary and natural evolution of structural realism.“ Pp 266 in J.A. Vasquez and C. Elman (eds). *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Goldstein, Joshua S, Jon C. Pevehouse. 2006. *International Relations*. New York, London: Pearson Longman.

Gott, Richard. 2005. Kuba: nové dějiny. Praha: BB/art.

Halkett, Kimberly.2012. „What Is the Future of US-Cuban Relations?” *Al-Jazeera*, Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestoryamericas/2012/11/2012111484331911488.html> (1. 5. 2017)

- Hawkins, D. G., Lake, D. A., Nielson, D. L., and Tierney, M. J. 2006. *Delegation and Agency in International Organizations* Cambridge: Cambridge University Press.
- Herz, J.H. 1950. „Idealist internationalism and the security dilemma.“ *World Politics* 2 (2): 157–80. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2009187> (23.4.2017)
- Hodulák, Vladan, Pavel Pšejja. 2015. „Teorie mezinárodních vztahů.“ Pp 60 in Pšejja Pavel, Petr Suchý, Oldřich Krpec, Zdeněk Kříž (eds.). *Moc a zájmy v mezinárodním systému*. Brno: MÚ.
- Chen, Edwin. 2003. „Bush Steps Up Effort to Destabilize Castro’s Regime,” *latimes.com* Dostupné z: <http://articles.latimes.com/2003/oct/11/nation/na-bush11> (3. 5. 2017)
- Jervis, R. 1997. *Systems Effects: Complexity in Political and Social Life*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kaplowitz, Donna Rich 1998. *Anatomy of a Failed Embargo: U.S. Sanctions Against Cuba*, Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Kauppi, Mark, Paul R. Viotti. 1998. *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*. Needham Heights: Allyn&Bacon.
- Kornbluh, Peter, William M. LeoGrande. 2014. *The Back Channel to Cuba: The Hidden Story of Negotiation between Washington and Havana*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Krasner, Stephen. D. 1983. „Preface.“ Pp 2 in Krasner, Stephen. D. (ed.). *International Regimes*. Ithaca. NY: Cornell University Press.
- Kegley, Charles W. 2007. *World Politics, Trend and Transformation*. Boston: Wadsworth Cengage Learning.
- Keohane, Robert. O. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kornbluh, Peter, William M., LeoGrande. 2014. *Back Channel to Cuba: the Hidden history of negotiations between Washington and Havana*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Labs, Eric.J. 1997. „Beyond victory: offensive realism and the expansion of war aims.“ *Security Studies* 6 (4): 1–49. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636419708429321> (23.4.2017)

Matthews, H. L. 1975. „Revolution in Cuba: An Essay in Understanding.“ *International Affairs* 52 (3): 514-515. Dostupné z: <https://academic.oup.com/ia> (28.4.2017)

LeoGrande, William M. 2008/2009. „Engaging Cuba: A roadmap.“ *World Policy Journal*. 25(4): Dostupné z: <http://www.jstor.org> (1. 5. 2017)

Leogrande, William M. 2013. “The Cuba Lobby”. Online. *Foreign Policy*. Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2013/04/12/the-cuba-lobby/> (3. 5. 2017)

LeoGrande, William M. 2015. „Normalizing Us–Cuba Relations: Escaping The Shackles Of The Past”. *International Affairs* 91(3). Dostupné z: [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1468-2346](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1468-2346) (3. 5. 2017)

LeoGrande William M. 2015. „Normalizing Relations With Cuba: The Unfinished Agenda“, Wiliam LeoGrande, *The Newsweek* Dostupné z: <http://www.newsweek.com/normalizing-relations-cuba-unfinished-agenda-303232> (1.5. 2017)

Lopez, Mark H, Jens M. Krogstad. 2014. „As Cuban American Demographics Change, So Do Views Of Cuba”. *Pewresearch*. Dostupné z: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/12/23/as-cuban-american-demographics-change-so-do-views-of-cuba/> (3. 5. 2017)

Marquis, Christopher. 2003. „Striving to Punish Cuba, U.S. Expels 14 of Its Diplomats,” *The New York Times*. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2003/05/14/world/striving-to-punish-cuba-us-expels-14-of-its-diplomats.html> (1. 5. 2017)

- Mearsheimer, John. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: WW. Norton.
- Mitchell, R. B. 1994. „Regime Design Matters: Intentional Oil Pollution and Treaty Compliance.“ *International Organization*. (48) 3: 425–58. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization> (15.4.2017)
- Morgenthau, Hans J. 2006. *Politics Among Nations: the struggle for power and peace*. Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Nálevka, Vladimír. 2001. *Karibská krize*. Praha: ISV.
- Nálevka, Vladimír. 2003. *Studená válka*. Praha: Triton.
- Neubauer, Jürgen, José de Villa. 2007. *Máximo líder: Fidel Castro*. Praha: Ikar.
- Nielson, D. L. and Tierney, M. J. (2003), ‘Delegation to International Organizations: Agency Theory and World Bank Environmental Reform’, *International Organization* , (57) 2: 241–76. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization> (15.4.2017)
- Oleaga, Michael. 2015. „US, Cuba Relations Update: Political Activists Detained; US 'Condemns' Cuban Government on Human Rights Violations.“ *latinpost.com* Dostupné z: <http://www.latinpost.com> (1. 5. 2017)
- Osieja, Helen. 2006. *Economic Sanctions as an Instrument of US Foreign Policy. The Case of the U.S. Embargo Against Cuba*. Florida: Florida University.
- Oye, Kenneth A. 2005. „The Conditions for Cooperation in World Politics.“ Pp 69 in Art.
- Pérez-Stable, Marifeli. 1993. *The Cuban Revolution: Origins, Course, and Legacy*. New York: Oxford University Press.
- Pollack, M. A. 1997. „Delegation, Agency, and Agenda Setting in the European Community.“ *International Organization*. (51)1: 99–134. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization> (15.4.2017)

Piccone, Ted. 2015. „On Cuba, Obama Goes Long and Castro Holds On“ *Huffington Post*. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/ted-piccone/on-cuba-obama-goes-long-a_b_6372054.html (1. 5. 2017)

„President Raúl Castro speaks to Third CELAC Summit in Costa Rica.“ 2015. *en.granma.cu* (online) Dostupné z: <http://en.granma.cu/mundo/2015-01-29/president-raul-castro-speaks-to-third-celac-summit-in-costa-rica> (1. 5. 2017)

„Proclamation by an Adversary of the U.S. Government“ 2004, *Discursos Archive*. Dostupné z: <http://www.frso.org/docs/fidel20040514.htm> (3 .5. 2017)

President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). Our Documents Dostupné z: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?doc=62&page=transcript> (22. 4. 2017)

Rasler, Karen, William R, Thompson. 2001. „Malign autocracies and major power warfare: evil, tragedy, and international relations theory.“ *Security Studies* 10 (3): 46–79. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636410108429437> (15.4.2017)

“Rethinking Cuba: The Maturation Of United States Foreign Policy”. Online. Pepperdine, School Of Public Policy. Malibu. <http://publicpolicy.pepperdine.edu/master-publicpolicy/content/capstones/rethinkingcuba.pdf>

Reus-Smith, Christian. 2005. „Constructivism“ Pp 188 in Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Patterson, Christian Reus-Smith, Jacqui True. *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.

Robert J, Robert Jervis. *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*. New York. Pearson Longman.

Rupert, Mark. 1995. *Producing Hegemony: The Politics of Mass Production and American Power*. Cambridge: CUP.

Shear, Michael D. 2013. „Obama Reaches Out to Cuba's Leader, but the Meaning May Elude Grasp“, *The New York Times*. Dostupné z:

http://www.nytimes.com/2013/12/11/world/africa/will-handshake-with-castro-lead-to-headache-for-obama.html?_r=0 (1. 5. 2017)

Shenon, Philip. 2013. *A Cruel and Shocking Act: The Secret History of the Kennedy Assassination*. New York: Henry Holt.

Shoichet, Catherine E, Steven Visser 2016. „Cuba: What’s next under Raul Castro?“ *CNN*. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2016/11/28/americas/cuba-future-raul-castro/> (4.5.2017)

Shultz, George P. *Triumph and Turmoil: My Years as Secretary of State*. New York: Charles Scribner, 1993

Schwab, Peter. 2002. *Cuba: Confronting the U.S. Embargo*, New York: St. Martin’s Griffin.

Smith, Wayne S. 1987. *The Closest Of Enemies: A Personal And Diplomatic Account of U.S.-Cuban Relations Since 1957*. New York: W. W. Norton.

Spirtas, Michael. 1996. „A House divided: tragedy and evil in realist theory.“ *Security Studies* 5 (3): 385-432. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636419608429284> (15.4.2017)

„Statement by the Cuban president on 17th December 2014“ *obamawhitehouse.archives.gov* Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/12/17/statement-president-cuba-policy-changes>

Sterling-Folker, Jennifer. 2013. „Neoliberalism“ Pp 114 in Dunne, Tim. Milja Kurki, Steve Smith (eds.). *International Relations Theories Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.

Sullivan, Mark P. 2014. „Cuba:U.S. Policy and Issues for the 113th Congress.“ Washington congressional research service. Dostupné z: <http://fas.org/sgp/crs/row/R43024.pdf> (1. 5. 2017)

„US-Cuba Relations“ *Council of Foreign Relations* 2017. Dostupné z: <http://www.cfr.org/cuba/us-cuba-relations/p11113> (3.5.2017)

Walt, Steven M. 1987. *The Origins of alliances*. New York. Cornell University Press.

Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of International Politics*. Reading: MA Addison-Wesley.

Waltz, S.M. 2002. „The enduring relevance of the realist tradition.“ Pp 197 in I. Katznelson and H.V. Milner (eds.). *Political Science: State of the Discipline*. New York: Norton.

Wohlforth, William C. 2008. „Realism“ Pp 131 in Snidal, Duncan, Christian Reus-Smit (eds.). *The Oxford Handbook of International relations*. Oxford: Oxford University Press.

Wolfers, A. 1962. *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. Baltimore, MD: Johns Hopkins Press.

Zeleny, Jeff. 2008. „Obama in Miami Calls for engaging cuba.“ *The New York Times*
Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2008/05/24/us/politics/24campaign.html> (1. 2. 2017)

Abstrakt

Tato práce se věnuje problematice přístupu administrativy George W. Bushe a Baracka H. Obamy ke Kubě. Cílem textu je odpovědět na hlavní výzkumnou otázku

Text představuje základní teorie mezinárodních vztahů, jejichž prostřednictvím lze nahlížet na problematiku americko-kubánských vztahů nahlížet.

Klíčová slova: Barack H. Obama, George W. Bush, Kuba, americko-kubánské vztahy, Fidel Castro, Raul Castro

This Bachelor Thesis considers the attitudes of George W. Bush's and Barack H. Obama's administrations towards the United Nations. The main purpose of this text is to answer the research question

There are a few theoretical concepts in this text, including theories of realism, liberalism and constructivism.

Key words: Barack H. Obama, George W. Bush, Cuba, US-Cuba relations, Fidel Často, Raul Castro